

ОПЕРАТИВНИЙ ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

4 травня 2022 р.

© 2022 ООН Жінки та CARE International

Всі права захищені.

Погляди, висловлені в цій публікації, належать авторам і не обов'язково відображають погляди ООН Жінки, CARE International, Урядів Канади, Данії та Норвегії, Організації Об'єднаних Націй або будь-якої з її афілійованих організацій.

Фото на обкладинці: Молдова — Люди, які тікають від військового наступу в Україні. UN Women/Aurel Obreja

ПОДЯКА

Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні (4 травня 2022 року) підготовлений структурою ООН Жінки у партнерстві з CARE International.

Структура ООН Жінки та CARE International висловлюють вдячність за зусилля, докладені тими, хто ніс основну відповідальність за розробку та остаточне опрацювання цієї публікації, а саме: Меріт Хіетанен (міжнародній консультантці), Оксані Потаповій (національній консультантці), Христині Ханіф (представниці CARE International), Ганні Квіт (програмній аналітичині ООН Жінки) та Фелісії Далквіст (міжнародній спеціалістці ООН Жінки).

Величезна подяка висловлюється 179 жінкам і чоловікам, які взяли участь в опитуванні під час збору даних та великодушно поділилися своїм досвідом та думками про те, як війна вплинула на їхнє життя. Велика подяка також 36 інтерв'юерам, залученим до проведення опитування та аналізу даних за дуже важких обставин. Їхня сміливість, сила та відданість дозволили отримати цінні й потужні розповіді від жінок та чоловіків по всій Україні, які ввійшли до цієї доповіді.

Особлива подяка команді ООН Жінки — в Україні, Регіональному офісу для Європи і Центральної Азії та Штаб-квартирі — а також команді CARE International за значний внесок. Особлива подяка також висловлюється Еріці Квапіловій, Ніколасу Бурніату, Айседорі Квей та Шиобхан Форан за їхні стратегічні рекомендації протягом всього процесу розробки. Дякуємо також Віторії Сильва Леа МакЛарен та команді студії «Here I Am» за технічні рекомендації протягом всього процесу збору цифрових даних.

Розробка цього звіту забезпечувалася за рахунок фінансування Урядів Канади, Данії та Норвегії, а також CARE Німеччина. Структура ООН Жінки та CARE International висловлюють щирі вдячність всім, хто великодушно підтримував своїми знаннями та ресурсами розробку цієї публікації.

ЗМІСТ

ПОДЯКА	3	5. БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ	42
АКРОНИМИ ТА СКОРОЧЕННЯ	5	5.1 Гендерно зумовлене насильство	42
РЕЗЮМЕ	6	5.2 Фізична безпека	45
1. ВСТУП	11	5.3 Захист дітей	46
2. МЕТОДОЛОГІЯ	13	5.4 Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка	47
2.1 Методи збору даних	13	6. ЛІДЕРСТВО І УЧАСТЬ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ТА ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ	50
2.2 Обмеження	14	6.1 Участь у всіх рівнях процесу прийняття рішень	50
2.3 Етичні та безпекові міркування	14	6.2 Прийняття рішень щодо переселення	54
3. ҐЕНДЕРНІ РОЛІ, ОБОВ'ЯЗКИ ТА ВІДНОСИНИ	16	7. ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ЖИТТЄВИХ ТРУДНОЩІВ	57
3.1 Оплачувана праця	16	7.1 Подолання труднощів, пов'язані з безпекою	57
3.2 Неоплачувана праця	20	7.2 Реагування на фінансові труднощі	58
3.3 Роль жінок і чоловіків у волонтерських справах	22	7.3 Психічне здоров'я та загальне благополуччя	59
4. ДОСТУП ДО ПОСЛУГ ТА РЕСУРСІВ	24	7.4 Волонтерство як механізм подолання життєвих труднощів	61
4.1 Безпечне та доступне житло	27	8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ВСІМ ДОНОРАМ, ПРОВІДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ТА СУБ'ЄКТАМ ВЗАЄМОДІЇ	63
4.2 Грошова, фінансова та соціальна підтримка	29		
4.3 Продовольча безпека та харчування	31		
4.4 Медичні послуги, у тому числі послуги у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я	33		
4.5 Освіта	37		
4.6 Документи про реєстрацію актів цивільного стану	39		
4.7 Доступ до інформації та комунікація з громадами	40		

АКРОНІМИ ТА СКОРОЧЕННЯ

PSEAH	Захист від сексуальної експлуатації, сексуальних зловживань та домагань	ООН ЖІНКИ	Структура Організації Об'єднаних Націй з Питань Гендерної Рівності та Розширення Прав і Можливостей Жінок
SEAH	Сексуальна експлуатація, сексуальні зловживання та домагання	ПГР	План гуманітарного реагування
UAH	Українська гривня	ПЗПСП	Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка
WASH	Вода, санітарія та гігієна	ППН	Підзвітність постраждалому населенню
BOOZ	Всесвітня Організація Охорони Здоров'я	ПРООН	Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй
ВПО	Внутрішньо Переміщені Особи	РРД	Ранній розвиток дитини
ВПП	Всесвітня Продовольча Програма	СНПК	Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
Г'вГД	Гендерні питання в гуманітарній діяльності	СРЗ	Сексуальне та репродуктивне здоров'я
ГЗН	Гендерно зумовлене насильство	УВКБ ООН	Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у Справах Біженців
ЗВО	Заклад Вищої Освіти	УВКПЛ	Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з Прав Людини
ЗСРФ	Збройні Сили Російської Федерації	УКГВ ООН	Управління з Координації Гуманітарних Питань Організації Об'єднаних Націй
ЗСУ	Збройні Сили України	ФАО	Продовольча та Сільськогосподарська Організація при Організації Об'єднаних Націй
ЛГБТІКА+	Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали, квіри та асексуали	ЮНІСЕФ	Дитячий Фонд Організації Об'єднаних Націй
МОМ	Міжнародна Організація з Міграції	ЮНФПА	Фонд Організації Об'єднаних Націй у Галузі Народонаселення
НПТ	Непродовольчі товари		
ОБСЕ	Організація з Безпеки і Співробітництва в Європі		
ОГП	Огляд гуманітарних потреб		
ОГС	Організації громадянського суспільства		
ОґА	Оперативний гендерний аналіз		

РЕЗЮМЕ

На життя людей по всій Україні серйозно вплинула гуманітарна криза, спричинена вторгненням, що почалося 24 лютого 2022 року. Станом на 29 квітня Україну покинули 5,5 млн біженців¹, а кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) досягла 7,7 млн.² За оцінками, із тих, хто виїхав за кордон, 90% становлять жінки і діти, а більшість чоловіків віком від 18 до 60 років зобов'язані залишатися в країні під час військового стану³. Згідно з актуальними даними Міжнародної Організації з Міграції (МОМ), 60% дорослого переміщеного населення становлять жінки, 40% — чоловіки⁴. По мірі того, як швидко розвивається криза, змінюються потреби і пріоритети жінок і чоловіків по всій Україні.

Оперативний ґендерний аналіз (ОҐА), проведений структурою ООН Жінки та організацією «CARE International», спрямований на те, щоб привернути увагу до ґендерної динаміки в контексті гуманітарної кризи, яка виникла внаслідок війни в Україні. В ОҐА також запропоновані рекомендації провідним гуманітарним організаціям, суб'єктам та донорам з метою забезпечення врахування ґендерних вимірів небезпеки, уразливості та можливостей у реагуванні на кризу.

ОҐА — це публікація аналізу розвитку ситуації, підготовлена на основі матеріалів, що містять як первинні, так і вторинні дані, у якій докризові дані порівнюються з актуальною інформацією по мірі розвитку ситуації. Цей ОҐА підготовлено на основі документу Стислий звіт про оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні⁵, розроблений організацією CARE International протягом першого тижня кризи, та публікації «Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні», яка була підготовлена структурою

ООН Жінки та CARE і оприлюднена 29 березня⁶ за результатами аналізу вторинних даних. Для підготовки цього звіту спеціалісти групи з проведення ОҐА переглянули джерела англійською, українською та російською мовами та опитали 179 жінок і чоловіків з місцевих громад по всій Україні, а також поговорили з представниками і представницями організацій громадянського суспільства (ОГС), агентств ООН та державних органів. Особливі зусилля були докладені для забезпечення врахування думок жінок і чоловіків, які перебувають в уразливому положенні і належать до різних маргіналізованих груп.

Ключові висновки

1) Жінки відіграють ключову роль в гуманітарно-му реагуванні, але не залучені повною мірою до процесів прийняття рішень.

ОҐА свідчить про те, що жінки виконують життєво важливі ролі у забезпеченні невідкладних гуманітарних потреб в місцевих громадах. Жіночі ОГС та жінки-волонтерки швидко мобілізуються, аби забезпечити, щоб їхні громади та ВПО отримували необхідну їм підтримку у доступі до критичних послуг та гуманітарної допомоги. **Лідерство** жінок та їхні ролі у **прийнятті рішень** збільшилися на рівні сім'ї та частково — на рівні громади, причому жінки повідомляють, що вони беруть участь на рівних засадах у прийнятті рішень у родині щодо реагування на кризу.

«Що стосується гуманітарних потреб ВПО, місцевих та домогосподарств, то саме жінки виконують більшу частину роботи — вони їздять на машинах, вони забезпечують лікарні та місцевих жителів медикаментами та харчами, вони доглядають за своїми родичами з інвалідністю та дітьми».
(Мешканка громади)

1 УВКБ ООН (8 квітня 2022 р.) Ситуація з біженцями з України. Див. за посиланням: [link](#).

2 МОМ (1 квітня 2022 р.) Звіт про ситуацію з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

3 Організація Об'єднаних Націй (24 березня 2022 р.). «За один місяць війни більше половини дітей в Україні покинули свої домівки». Див. за посиланням: [link](#).

4 МОМ (1 квітня 2022 р.) Звіт про ситуацію з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

5 CARE International (березень 2022 року). Стислий звіт про оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

6 ООН Жінки та CARE International (29 березня 2022 р.). Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних. Див. за посиланням: [link](#).

A family seeking shelter in Kyiv underground. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

Однак на офіційному рівні прийняття рішень централізація влади та посилення ролі військових ускладнили можливість жінок впливати на офіційні політичні та адміністративні процеси прийняття рішень, таким чином зменшуючи загальну участь жінок. Питання соціального розвитку та ґендерної рівності часто відкладаються в сторону, а думки жінок реально не враховуються в плануванні та прийнятті рішень щодо гуманітарного реагування чи загальних процесів досягнення миру. Рішення часто приймаються швидко і не відповідають належним чином потребам і пріоритетам різних груп жінок і чоловіків, у тому числі найбільш уразливих і маргіналізованих.

«Процес прийняття рішень змінився. Керівні посади обіймають виключно чоловіки, як вимога військового часу, і [цей процес] тут не дуже демократичний. Натомість багато питань вирішуються через вказівки». (Представниця жіночої ОГС)

2) Криза значною мірою посилює вже існуючі ґендерну та інтерсекціональну нерівність та дискримінацію.

Останнім часом в Україні відбувся помітний прогрес у напрямку ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, але жінки все ще стикаються з численними перешкодами для їх повної, рівноправної та значущої участі в житті суспільства. Пандемія COVID-19 посилила багато факторів нерівності між жінками та чоловіками, включаючи ґендерний розрив у заробітній платі, різницю в участі у формальному секторі ринку праці та стосовно повідомлень про домашнє насильство⁷. Поточна криза демонструє подальше **загострення ґендерної нерівності**, особливо серед жінок, які стикаються з різними формами дискримінації.

⁷ ООН Жінки (травень 2020 р.). Оперативна ґендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

Chernihiv. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

Навантаження на жінок щодо обов'язків з догляду значно збільшилося через відсутність доступу до навчальних закладів внаслідок безпекових ризиків, участь жінок у волонтерській діяльності та відсутність чоловіків внаслідок вступу до лав збройних сил. Війна і надалі впливатиме на рівень безробіття серед усіх категорій населення та, ймовірно, продовжуватиме штовхати жінок у незахищені **неформальні сектори** економіки. Очікується, що бідність та залежність від соціальних виплат, особливо серед домогосподарств, очолюваних жінками, будуть зростати.

«Я була змушена кинути роботу, тому що мені треба постійно доглядати за сином, який має інвалідність і стан якого погіршився через стрес».

(Жінка, самотужки виховує дитину)

Криза швидко виявляє різні потреби жінок і чоловіків, дівчат і хлопців. Дані підтверджують, що війна здійснює особливо непропорційний вплив на соціально незахищені групи, як-от очолювані жінками

домогосподарства, ВПО, представники ромської національної меншини, особи зі спільноти ЛГБТІКА+ та особи з інвалідністю. **Жінки, які стикаються з множинними формами дискримінації**, наприклад жінки з груп меншин, зіштовхуються з особливими труднощами у доступі до гуманітарної підтримки та мають підвищені потреби у захисті. Наслідки для психічного здоров'я людей викликають особливе занепокоєння. Очікування щодо традиційних ґендерних ролей, імовірно, матимуть ще більший вплив: жінки з більшою ймовірністю візьмуть на себе додаткові обов'язки щодо емоційного піклування в родині, а чоловіки рідше звертатимуться за підтримкою щодо проблем психічного здоров'я.

3) Жінки непропорційно страждають від комплексних наслідків кризи у багатьох сферах життя.

У той час як на життя чоловіків значно впливає вимога призову на військову службу, комплексні наслідки кризи впливають на жінок у різних сферах життя. Жінки становлять більшість тих, хто переміщується всередині країни та виїжджає за кордон, вони стикаються зі значно вищими **ризиками у сфері безпеки та захисту**. Повідомляється, що почастишали

випадки **ґендерно зумовленого насильства** (ГЗН), зокрема **домашнього насильства** та **сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом**, але послуги постраждалим від ГЗН не надаються повною мірою. У багатьох частинах України поліція більше не реагує на випадки домашнього насильства. Жінки також стикаються з особливими проблемами у доступі до необхідних **послуг** і частіше втрачають **джерела засобів до існування**. Водночас, вони стикаються з підвищеним тиском щодо забезпечення своїх сімей, тоді як члени сім'ї чоловічої статі залучені до оборонної діяльності. Цей **посилений тиск на жінок** означає, що криза впливає на них непропорційно.

«Для жінок ця ситуація дуже напружена, і [вона погіршується] через той факт, що в місті вимикають світло, або жінки вдома у громадах залишаються одні, без зв'язку. [...] Як людині добратися в інше безпечніше місце? Як довго людина може перебувати у цьому місці?» (Представниця жіночої ОГС)

У певних сферах необхідно приділяти особливу увагу до ґендерно диференційованих потреб під час кризи. Це передбачає вирішення проблем, пов'язаних з такими питаннями:

- Обмежений доступ та наявність безпечного **притулку** з окремими приміщеннями для осіб різної статі та сімей
- Нестабільний доступ до належних умов **водопостачання, санітарії та гігієни**, наприклад, жіночої гігієни та гігієнічних потреб
- Обмежена доступність належного **харчування**, включаючи видачу продуктів, які відповідають потребам харчового раціону вагітних жінок/жінок, які годують груддю, та новонароджених
- Ґендерно специфічні потреби в **охороні здоров'я**, такі як доступ до психологічної підтримки, послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ), включаючи охорону здоров'я матерів, новонароджених та дітей.

ЗАКЛИК ДО ДІЙ!

Під час цієї кризи надзвичайно важливо забезпечити, щоб гуманітарна допомога задовольняла різні потреби жінок, чоловіків, дівчаток і хлопчиків, які перебувають в уразливому становищі і належать до різних соціально незахищених груп. Дуже важливо забезпечити комплексне реагування на кризу на засадах недопущення та усунення ґендерної нерівності. Жінки з усіх пластів суспільства, особливо ті, які перебувають в уразливому становищі, та які належать до різних соціально незахищених категорій населення, мають бути повною мірою та реально залучені до процесів планування і прийняття рішень щодо визначення подальших дій. При розробці планів і програм гуманітарного реагування необхідно враховувати загальні та конкретні рекомендації, надані в ОГА щодо різних секторів, а також інші ґендерні дані та аналітику. Див. Розділ 8, у якому міститься повний перелік рекомендацій.

ООН Жінки в Україні

Структура ООН Жінки, керуючись перспективою рівності, закріпленою в Статуті Організації Об'єднаних Націй, працює у напрямку ліквідації дискримінації щодо жінок і дівчат, розширення прав і можливостей жінок, досягнення рівності між чоловіками і жінками як партнерами та користувачами розвитку, дотримання прав людини, гуманітарної діяльності, забезпечення миру та безпеки. Структура ООН Жінки ставить права жінок у центрі всіх своїх зусиль, очолює та координує діяльність системи Організації Об'єднаних Націй задля того, аби забезпечити, щоб у всьому світі зобов'язання щодо ґендерної рівності та врахування ґендерної проблематики перетворювалися у дії.

В Україні ООН Жінки продовжуватиме приділяти пріоритетну увагу потребам жінок і дівчат під час кризи, спричиненої війною та спрямовувати фінансування жіночим громадським організаціям, які відіграють провідну роль в гуманітарному реагуванні. За допомогою низки подальших оперативних ґендерних аналізів ООН Жінки буде намагатися інформувати про заходи гуманітарного реагування та відстоювати пріоритетні потреби всіх людей, у тому числі з найбільш уразливих груп.

Щоб отримати більш докладну інформацію про роботу ООН Жінки в Україні, будь ласка, звертайтеся за адресою unwomen.ukraine@unwomen.org

ООН Жінки в Україні
вул. Еспланадна 20, Київ, 01023, Україна
unwomen.ukraine@unwomen.org
<https://www.unwomen.org/en>
www.facebook.com/unwomenukraine
www.twitter.com/unwomenukraine
www.youtube.com/unwomen

CARE International

CARE International заснована у 1945 році і є провідною гуманітарною організацією, що веде боротьбу з бідністю у всьому світі. CARE International має понад сімдесятирічний досвід роботи у таких сферах як сприяння в підготовці населення до надзвичайних ситуацій, надання критично важливої допомоги для порятунку життя під час кризи та допомоги громадам у відновленні після надзвичайної ситуації. Особливий акцент CARE International робить на підтримці жінок і дітей, які часто надмірно страждають від катастроф. Щоб дізнатися більше, відвідайте сайт www.care-international.org

В рамках реагування на ситуацію в Україні, CARE International наразі спільно працює з гуманітарними організаціями як в Україні, так і в сусідніх країнах, зокрема в Румунії, Словаччині та Польщі. Видача гуманітарної допомоги передбачає предмети першої необхідності, такі як продукти харчування, засоби гігієни та спальні мішки. CARE International також надає грошову допомогу постраждалому населенню, пропонує житло та психологічну допомогу. Особливу увагу ми приділяємо спільній роботі з організаціями очолюваними жінками та жінками в рамках гуманітарного реагування.

CARE International
Chemin de Balexert 7-9, 1219 Châtelaine (Geneva),
Switzerland
cisecretariat@careinternational.org
<https://www.care-international.org/>
www.twitter.com/CAREGlobal
www.youtube.com/user/CAREinternational

1. ВСТУП

Borodianka, Kyiv Oblast, 6 April. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

Багато районів України були спустошені війною, що почалася 24 лютого 2022 року. Станом на 29 квітня Україну покинули 5,5 млн біженців⁸, а кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) досягла 7,7 млн.⁹ За оцінками, із тих, хто виїхав за кордон, 90 % становлять жінки і діти, а більшість чоловіків віком від 18 до 60 років зобов'язані залишатися в країні під час військового стану.¹⁰ Згідно з актуальними даними Міжнародної Організації з Міграції (МОМ), 60% дорослого переміщеного населення становлять жінки, 40% — чоловіки.¹¹ Надходять повідомлення про військові злочини,¹² які вчиняються щодо цивільних осіб, у тому числі застосування сексуального насильства як знаряддя ведення війни¹³, а також цілеспрямовані напади на цивільне населення та

цивільну інфраструктуру¹⁴ (зокрема, лікарні, школи, громадські будівлі та приватні будинки) у багатьох містах¹⁵. 1 березня Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА) запустило Терміновий заклик щодо України, в якому прогнозується, що 12 мільйонів людей потребують гуманітарної допомоги¹⁶. Наприкінці квітня було випущено оновлений Терміновий заклик, який відображає поточну реальність¹⁷.

На початку 2022 року, до початку війни, приблизно 2,9 мільйона людей в Україні вже потребували гуманітарної допомоги (54% з них становили жінки), причому близько 55% проживали на невідконтрольованих урядом територіях¹⁸. Стосовно переміщення в межах України, згідно зі статистикою Міністерства соціальної політики, в Україні було переміщено майже

8 УВКБ ООН (8 квітня 2022 р.) Ситуація з біженцями з України. Див. за посиланням: [link](#).

9 МОМ (17 квітня 2022 р.). Звіт про ситуацію з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

10 Організація Об'єднаних Націй (24 березня 2022 р.). «За один місяць війни більше половини дітей в Україні покинули свої домівки». Див. за посиланням: [link](#).

11 МОМ (17 квітня 2022 р.). Звіт про ситуацію з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

12 Організація «Human Rights Watch» (3 квітня 2022 р.). Україна: очевидні воєнні злочини на підконтрольних Росії територіях. Див. за посиланням: [link](#).

13 Insecurity Insight (квітень 2022). Сексуальне насильство та конфлікт в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

14 Україна: Заява міжнародних та українських НУО щодо атак на цивільне населення та цивільну інфраструктуру (8 квітня 2022 року). Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

15 УВКПЛ ООН (4 квітня 2022 р.). Коментар Верховного комісара ООН з прав людини Мішель Бачелет щодо тіл загиблих в українському місті Буча. Див. за посиланням: [link](#).

16 УГП ООН (1 березня 2022 р.) Терміновий заклик щодо України (березень-травень 2022 г.) Див. за посиланням: [link](#).

17 УГП ООН (квітень 2022 р.) Терміновий заклик щодо України (березень-серпень). Див. за посиланням: [link](#).

18 УГП ООН (лютий 2022 р.). План гуманітарного реагування для України (ПГР). Див. за посиланням: [link](#).

The village of Novoselivka, near Chernihiv. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

Borodianka, Kyiv Oblast, 6 April. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

1,5 мільйона людей від попереднього конфлікту, з яких приблизно 60 відсотків становлять жінки¹⁹. За кілька довоєнних років українські жінки досягли певних помітних досягнень у сфері прав та просування ґендерної рівності, в Україні спостерігався розвиток активного громадянського суспільства, включно з організаціями, очолюваними жінками та меншинами. Однак, глибоко вкорінена ґендерна дискримінація (непропорційно впливає на соціально-економічне становище жінок), а складні наслідки восьми років конфлікту на сході, зокрема переміщення населення, а також зростання рівня насильства щодо жінок під час пандемії загрожують зведенню нанівець досягнутих здобутків²⁰. Існуюча ґендерна й інтерсекціональна нерівність загострюється під час кризи, а на будь-які досягнуті успіхи і далі негативно впливатиме поточна війна.

Демографічна ситуація до війни

- У складі населення України жінки складали 54%, чоловіки 46%, частково — через більшу середню тривалість життя жінок, що відображається у більшій кількості жінок похилого віку²¹.
- У Донецькій та Луганській областях особи похилого віку становили 30% людей, які потребують допомоги, що є найвищим показником у порівнянні з іншими надзвичайними ситуаціями у світі²². Більшість людей похилого віку становили жінки.

- У Донецькій та Луганській областях жінки склали 71% від кількості голів домогосподарств на підконтрольних Уряду територіях. Щодо населення віком старше 60 років ця частка була ще більшою — 88%. Ситуація на непідконтрольних Уряду України територіях була аналогічною, але наразі будь-які достовірні чи системні дані відсутні²³.
- В Україні налічувалося понад 130 етнічних груп і багато мовних груп меншин.²⁴ Ромська меншина налічує до 400 тис. осіб, які проживають в Україні²⁵, та складає найчисленнішу групу меншини, що стикається зі значною дискримінацією. Інші групи включали громадян України різного етнічного походження та громадян третіх країн, зокрема іноземних студентів, трудових мігрантів, біженців та шукачів притулку, а також представників різних груп осіб без громадянства, які не мають документів про реєстрацію актів цивільного стану.

Дані про осіб з інвалідністю не є цілком достовірними. Згідно з даними Державної служби статистики, кількість таких осіб становила 2,7 млн (6% населення), але ця цифра повторюється і, ймовірно, не оновлювалася щонайменше 12 років²⁶. За наявними даними, кількість дітей з інвалідністю складала 162 923, хоча до цієї цифри теж слід ставитися з обережністю.²⁷

19 УВКБ ООН (5 березня 2021 р.) Реєстрація внутрішньо переміщених осіб в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

20 ООН Жінки (травень 2020 р.). Оперативна ґендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

21 CARE International (березень 2022 року). Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

22 Огляд гуманітарних потреб і реагування в Україні, 2022 рік.

23 Огляд гуманітарних потреб в Україні, 2022 рік.

24 Всеукраїнський перепис населення 2001 року. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

25 Рада Європи (2021 рік). Kyiv International Roma Inclusion. Див. за посиланням: [link](#).

26 CARE International (березень 2022 р.) Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

27 Державна служба статистики України (2021 рік). Соціальний захист населення України у 2020 році. Статистичні дані. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

2. МЕТОДОЛОГІЯ

Мета оперативного ґендерного аналізу (ОґА) — повернути увагу до ґендерної динаміки війни в Україні, як вже існуючої, так і нової. У документі також пропонуються рекомендації для провідних гуманітарних організацій, суб'єктів та донорів для забезпечення врахування ґендерних аспектів небезпеки, уразливості та можливостей реагування на цю кризу. Цей ОґА підготовлено на основі документу Стислий звіт про оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні²⁸, який був розроблений організацією CARE International протягом першого тижня кризи, та публікації «Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні», що була підготовлена структурою ООН Жінки та CARE і оприлюднена 29 березня²⁹ за результатами аналізу вторинних даних. Окрім первинних даних, вторинна інформація включає матеріали з інформаційних джерел англійською, українською та російською мовами. Крім того, інформація у цьому ОґА доповнюється відомостями, отриманими у ході неофіційного спілкування з партнерами структури ООН Жінки в Україні.

2.1 Методи збору даних

В ОґА використовувався підхід із застосуванням комбінованих методів, інструменти адаптовані з Посібника CARE з проведення ОґА. Первинні дані збули отримані з 2 по 6 квітня в рамках індивідуальних інтерв'ю як з членами громади, так і з ключовими інформантами, за допомогою трьох різних інструментів для проведення: 1) інтерв'ю з членами громади; (2) інтерв'ю з розповіддю історій; та 3) інтерв'ю з ключовими інформантами. Вибірка включала жінок і чоловіків, у тому числі осіб зі спільноти лесбійок, геїв, бісексуалів, трансґендерів, інтерсексуалів, квірів та асексуалів (ЛГБТІКА+), представників ромської національної меншини, осіб з інвалідністю, піклувальників, жінок, які очолюють домогосподарства, ВПО, жінок похилого віку, людей на окупованих та підконтрольних уряду територіях. У нещодавно опублікованій доповіді ООН Жінки, присвяченій

групам ризику, зазначається, що роми є основною меншиною в Україні, яка стикається з множинними формами дискримінації. У зв'язку з цим було докладено особливих зусиль для отримання відповідей ромів, зокрема ромських жінок²⁹. Під час інтерв'ю були опитані респонденти у дев'ятнадцяти регіонах (областях)³⁰ України, в опитуванні взяли участь також люди з нещодавно окупованих районів, міст, на які здійснювалися атаки, та населених пунктів, у які прибуває значна кількість ВПО.

Щодо всіх інтерв'ю група зі збору даних використовувала поєднання випадкового і цільового методів вибірки. Застосування методу випадкової вибірки зумовлено можливістю різних людей брати участь у дослідженні в нинішній нестабільній ситуації в Україні, а використання цільового методу вибірки забезпечило достатню представленість осіб з різних категорій населення, осіб, які перебувають в уразливому становищі, чоловіків та жінок, представників різних вікових груп. Вибірка не є повністю репрезентативною щодо населення України, але вона спрямована на те, щоб покращити розуміння реалій жінок, чоловіків, дівчат, хлопців та інших представників різних груп населення в умовах поточної кризи.

Загалом, інтерв'юери провели 179 інтерв'ю (опитані 123 жінки, 54 чоловіки, двоє відмовилися називати), які охоплювали 133 членів громади та 46 ключових інформантів від ОГС, агентств ООН та урядових органів. 100 членів громади були опитані за допомогою інструменту, який передбачав запитання щодо кількісних та якісних даних, інших респондентів опитували за допомогою інструментів збору якісних даних та розповіді історій. За винятком чотирьох, усі інтерв'ю проводилися дистанційно. Процес збору даних проводили 32 жінки та чотири чоловіки, які перебувають у різних частинах України. Серед інтерв'юерів були люди, які працюють у різних організаціях громадянського суспільства (ОГС), дослідники та співробітники ООН Жінки.

28 CARE International (березень 2022 року). Стислий звіт про оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні. Див. за посиланням: [link](#)

29 ООН Жінки та CARE International (29 березня 2022 р.). Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних. Див. за посиланням: [link](#).

30 Чернівецька, Івано-Франківська, Хмельницька, Львівська, Тернопільська, Закарпатська, Херсонська, Одеська, Запорізька, Київська, Харківська, Сумська, Житомирська, Донецька, Луганська, Черкаська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Полтавська

2.2 Обмеження

- Попри те, що при проведенні ОГА ми намагалися отримати думку різних людей з різноманітних за віком, місцем проживання та уразливістю груп населення, вибірка дослідження не є репрезентативною щодо всіх різноманітних груп в Україні. Крім того, дітей не опитували безпосередньо; висновки, пов'язані з ними, отримані з розмов з їхніми батьками та опікунами.
- Враховуючи безпекову ситуацію в Україні, інтерв'ю в основному проводилися дистанційно. Опитування віч-на-віч проводилися лише в окремих випадках, коли респондент не мав доступу до телефону.
- Наскільки це було можливо, чоловіків-респондентів опитували інтерв'юери-чоловіки, жінок опитували інтерв'юери-жінки. Проте через обмежену кількість чоловіків-інтерв'юерів у деяких випадках опитування чоловіків здійснювали жінки.
- Метою ОГА було включення до вибірки представників різних соціально незахищених категорій, і нам вдалося отримати інформацію від жінок із сільської місцевості, ромів, осіб з інвалідністю, жінок похилого віку, осіб, які здійснюють догляд, жінок, які очолюють домогосподарства, матерів новонароджених малюків та ВПО. Однак потрібна додаткова інформація щодо становища осіб зі спільноти ЛГБТІКА+, а також інших етнічних груп, окрім ромів.
- Для використання даних при розробці програм та планування, ОГА проводився швидко, що обмежило час, наявний для створення та розробки інструментів, збору даних, розшифровки результатів та аналізу. Багато інтерв'юерів самі переживали труднощі у власному житті під час процесу проведення опитування: зокрема, їм доводилося постійно чути сирени повітряної тривоги, які вимагають пройти до бомбосховища, а також мати справу з нестабільним інтернет з'єднанням, що ускладнювало використання інструментів цифрових технологій. Незважаючи на ці труднощі та обмеження, ОГА надає важливу інформацію про якісні тенденції для врахування під час розробки програм.

2.3 Етичні та безпекові міркування

- **Дистанційні інтерв'ю.** Більшість інтерв'ю проводилися по телефону з використанням цифрових засобів. Однак на окупованих територіях, де телефонні мережі не працюють і де опитування вважалося більш ризикованим, респондентів просили відповісти на запитання анкети. Рішення проводити індивідуальні інтерв'ю дистанційно було прийнято, щоб уникнути скупчення людей у критично небезпечних ситуаціях.
- **Конфіденційність та захист даних.** Щоб зменшити ризики збору даних вручну, для телефонних дзвінків до опитуваних використовувався цифровий інструмент під назвою «Fatima». Збір даних був повністю конфіденційним, без зазначення жодних персональних даних. Інтерв'ю були записані у «Fatima» та видалені після завершення аналізу даних.
- **Інформована і постійна згода.** Усі опитування та інтерв'ю з ключовими інформантами проводилися на цілком добровільній основі та з інформованої згоди опитуваних. Інформанти і респонденти в будь-який момент могли зупинити інтерв'ю.
- **Винагорода опитуваним.** Опитувані особи отримали винагороду за інтерв'ю, враховуючи те, що багато людей втратили джерела засобів до існування в Україні, а ті, хто все ще має роботу, приділили свій час для проведення інтерв'ю.
- **Захист.** Під час інтерв'ю не ставилися конкретні питання стосовно ґендерно зумовленого насильства (ГЗН). Це було пов'язано з тим, що планувалося зробити цей процес швидко, інтерв'юери не мали спеціальних навичок для проведення оцінки ГЗН, а також з безпекою респондентів, з огляду на чутливий характер постановки таких запитань під час швидкої оцінки з використанням дистанційної методології. Однак підготовка інтерв'юерів передбачала ознайомлення з підходом, орієнтованим на постраждалу особу, під час реагування на розкриття випадків ГЗН і сексуальної експлуатації, сексуального насильства та сексуальних домагань (SEAH). Цей підхід передбачав надання інформації

про номери телефонів гарячої лінії особам, які пережили ГЗН, для повідомлення про випадки сексуальної експлуатації, сексуального насильства та сексуальних домагань. Група з проведення ОГА призначила відповідальну особу, яку можна було попередити про будь-які згадані випадки, але під час інтерв'ю не було виявлено жодних випадків ГЗН або SEAH.

- **Послуги щодо психічного здоров'я та психо-соціальної підтримки (ПЗПСП).** Інтерв'юери отримали список діючих в Україні послуг щодо ПЗПСП, який можна було б надавати опитуваним. Якщо опитуваній людині було важко відповісти на запитання, пропонувалося завершити проведення інтерв'ю і продовжити іншим разом, натомість увага приділялася підтримці опитуваної людини. Усім інтерв'юерам було запропоновано індивідуальну підтримку з питань стресу від психолога ООН Жінки та доступ до спеціального вебінару з питань вікарної травми.

3. ҐЕНДЕРНІ РОЛІ, ОБОВ'ЯЗКИ ТА ВІДНОСИНИ

ҐЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- В Україні ґендерні ролі змінюються. Оскільки багато людей стають безробітними, і чоловіки в основному вступають до лав Збройних Сил України (ЗСУ), жінки повідомляють, що взяли на себе нові ролі та працюють на кількох роботах, щоб компенсувати втрачений сімейний дохід.
- На жінок значно збільшилось навантаження з доглядової праці через те, що освітні та навчальні заклади закриті, жінки залучаються до волонтерської діяльності, а чоловіки відсутні у зв'язку з несенням служби у ЗСУ. Однак ті чоловіки, які наразі не перебувають у лавах ЗСУ, також повідомляють про зростання їхньої ролі у доглядовій праці, оскільки зменшилась їхня зайнятість у діяльності, що приносить дохід.
- Жінки очолюють або частіше залучені до гуманітарної діяльності в громадах, що надає можливість суб'єктам гуманітарної діяльності розраховувати на участь жінок та їхні рекомендації у розробці та здійсненні гуманітарних дій.

3.1 Оплачувана праця

До ескалації війни в 2022 році жінки були більш залежними від надання соціальних послуг, перебували в уразливому становищі на ринку праці та страждали від поширених ґендерних стереотипів на роботі (додаткову інформацію дивиться в публікації «Оперативний ґендерний аналіз: огляд вторинних даних»). У 2020 році частка працюючих жінок і чоловіків в Україні становила 51% і 62% відповідно³¹. 23% ґендерний розрив в оплаті праці³² та 32% ґендерний розрив у розмірі пенсій зробили жінок більш уразливою категорією населення до кризи. Також 72% отримувачів виплат системи соціального захисту до

війни — жінки, і їх доступ до такої допомоги, ймовірно, під загрозою³³.

Під час опитування членів громади (як переміщених осіб, так і місцевих жителів) 28% опитаних жінок та 33% опитаних чоловіків повідомили, що їхній дохід — це одна із сфер, які найбільше постраждали від війни. Серед основних причин втрати робочих місць є переміщення населення, закриття бізнесу, пошкодження/знищення об'єктів інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення, фізична недоступність місця роботи (наприклад, розташування на окупованій території), обстріли та інші загрози фізичній безпеці, які є особливо актуальними на тимчасово окупованих територіях України та на територіях, які безпосередньо зазнали нападу. Чоловіки,

31 Yana Tkachenko (June 2021). Gender Equality: Women Who Manage. [Яна Ткаченко (червень 2021 р.). Ґендерна рівність: жінки, які керують]. Див. за посиланням: [link](#).

32 UNDP (2019). Gender Profile of Ukraine: Fast Facts. [ПРООН (2019 р.), Ґендерний профіль України: основні факти]. Див. за посиланням: [link](#).

33 UN Women (3 March 2022). "Women flee and show solidarity as a military offensive ravages Ukraine." [ООН Жінки (3 березня 2022 р.). «Жінки рятуються втечею і демонструють солідарність, оскільки військовий наступ спустошує Україну»]. Див. за посиланням: [link](#).

March 2022, pregnant women are forced to spend nights in the basement seeking shelter from ongoing shelling. The neonatal resuscitation is organized in a tiny room underground. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

які в Україні частіше вважаються відповідальними за фінансове забезпечення родини, відчувають все більший тиск через ці труднощі.

«Ну, звичайно, [відбулися] певні зміни в тому сенсі, що зараз зменшилася можливість заробляти гроші [і] забезпечувати сім'ю, [тому] це також накладає певний тягар та існують хвилювання за майбутнє». (Чоловік, який проживає на території, що постраждала від війни)

«Я не можу повноцінно займатися бізнесом. Робота стала частково недоступною. П'ятдесят відсотків нашого бізнесу розташовано на території, де ведуться бойові дії».

(Матір новонародженої дитини)

Проте піклуватися про свої сім'ї багатьом жінкам доводиться самостійно, у тому числі нести відповідальність за отримання доходу для свого домогосподарства. Це може бути пов'язано з тим, що їхній

чоловік безробітний, призваний на військову службу або помер, або через роз'єднання родини.

«Зараз ґендерні ролі змінилися через те, що деякі чоловіки воюють, а деякі переховуються. Тобто зараз працюють переважно жінки — чоловіків утримують жінки».

(Жінка, яка з 2014 року проживає на окупованій території України)

«Обов'язки різко змінилися. Замість того, щоб заробляти на життя і ходити на роботу, я постійно вдома, веду господарство, доглядаю за дітьми. При цьому, [моя] дружина продовжує ходити на роботу. Весь фінансовий тягар ліг на неї». (Чоловік, який з 2014 року проживає на окупованій території)

Більшості чоловікам у віці від 18 до 60 років заборонено виїжджати за межі країни. Однак не всі вони можуть бути призвані до армії; ті, хто звільнений від

призову, продовжують жити зі своїми родинами і працювати, по можливості³⁴.

Найбільше від криз, які сталися в сфері оплачуваної роботи, постраждали ВПО. Жінки та діти, які становлять більшість переміщених осіб, страждають непропорційно. Результати опитування, що було проведене Міжнародною організацією з міграції (МОМ) з 24 березня по 1 квітня, показують, що частка жінок з числа внутрішньо переміщених осіб, які вказали місячний дохід їхнього домогосподарства менше 5000 грн. (еквівалент 165 доларів США), становила 18% до війни і 65% після початку війни. Серед опитаних чоловіків цей показник становить 6% і 57% відповідно. Третина домогосподарств-переселенців вказали, що у попередньому місяці не мали доходів³⁵. Деякі переміщені особи намагаються знайти роботу в приймаючих громадах, але ринки праці були обмежені ще до війни, а зараз існуючих робочих місць обмаль. Жінки з числа внутрішньо переміщених осіб відзначили свою зацікавленість у професійному навчанні, щоб знайти нові можливості заробітку відповідно до вимог мінливої обстановки.

«Більшість внутрішньо переміщених осіб зараз використовують свої заощадження. У них нема роботи, і як тільки [їхні заощадження закінчаться], вони залишаться без грошей». (Представниця жіночої ОГС)

34 There are four stages of conscription as noted in NRCU (February 2022), Mobilization in Ukraine: Who is currently being sent to the army and whether to wait for conscription [Існує чотири етапи призову, про які йшла мова на Національному Українському радіо (лютий 2022), Мобілізація в Україні: кого зараз відправляють до армії і чи треба чекати на повістку] Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#). Наразі в Україні триває друга хвиля мобілізації; однак, не всі чоловіки підлягають мобілізації. Під час першої хвилі до армії призивали військовослужбовців, які проходили службу з 2014 року. До другої хвилі увійшли військовозобов'язані, які закінчили військові кафедри вузів. Під час третьої хвилі мобілізації підлягають офіцери запасу, а під час четвертої хвилі — всі громадяни країни, які не мають обмежень за віком і станом здоров'я. Мобілізовані особи отримують дохід. Для когось це означатиме підвищення зарплати, а для багатьох — зменшення. Також є близько 13 категорій чоловіків, які від мобілізації звільнені. Серед них ті, хто має певний стан здоров'я, чоловіки, які утримують трьох і більше дітей або дітей-інвалідів, батьки-одиначки, роботодавці ключових об'єктів інфраструктури та студенти.

35 IOM (1 April 2022). Ukraine Internal Displacement Report [МОМ (1 квітня 2022 р.). Звіт про внутрішнє переміщення в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

«В Інтернеті багато інформації: ми намагаємося її вивчати та опанувати, наскільки можливо. З'ясовуємо, які можливості мають внутрішньо переміщені особи [і] на яку підтримку можливо розраховувати».

(Матір новонародженої дитини)

Згідно з даними 2019 року, більшість людей, які потребують допомоги, становлять жінки (54%), та жінки складають 71% від кількості голів домогосподарств³⁶. Результати опитування показали, що жінки з обмеженою мобільністю, у тому числі жінки похилого віку та жінки, які здійснюють догляд, мають обмежений доступ до оплачуваної роботи. Наслідки війни особливо негативно вплинули на домогосподарства з менш диверсифікованими джерелами доходу, які більше залежать від однієї оплачуваної роботи. Це стосується матерів-одиначок та очолюваних жінками домогосподарств. Деякі опитані жінки, які здійснюють догляд, відзначили необхідність дистанційної роботи на неповний робочий день, а інші зазначили, що така робота також повинна забезпечуватися підтримкою для їхніх утриманців.

«Моя 6-річна дитина більше не має доступу до закладів освіти та догляду. Я була змушена кинути роботу, бо треба постійно піклуватися про сина, який має інвалідність і стан якого погіршився через стрес».

(Доглядальниця, мати-одиначка)

На окупованих територіях респонденти говорили про обмеження щодо мобільності чоловіків і їхнього доступу до оплачуваної роботи, які викликані ризиком примусового призову до лав Збройних Сил Росії (ЗСРФ).³⁷ Щоб уникнути мобілізації та призову на

36 OCHA (February 2022). Humanitarian response plan Ukraine [УКГП ООН (лютий 2022 р.). План гуманітарного реагування для України]. Див. за посиланням: [link](#).

37 H. Coynash (March 2022). "Russia is forcing Ukrainians from occupied Crimea and Donbas to fight in its invasion of Ukraine." [Г. Койнаш (березень 2022 р.). «Росія змушує українців з окупованого Криму та Донбасу приймати участь у вторгненні в Україну»]. Див. за посиланням: [link](#); N. Adamovych (April 2022). Zmina: "One month hid and then fled: the story of a young man who escaped mobilization in the 'DPR'." [Н. Адамович (квітень 2022 р.), Центр прав людини Zmina: «Місяць переховувався, а потім утік»: історія хлопця, який уникнув мобілізації в «ДНР»] Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

The railway station in Lviv has become a hub for those fleeing to EU countries from the war in Ukraine. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

військову службу у ЗСРФ та місцевих підрозділів, які їх підтримують, чоловіки, які проживають на окупованих територіях України, намагаються не привертати до себе уваги. Однак не всі обирають таку стратегію або це не всім вдається.

«Мій чоловік переховується від мобілізації в республіці. Він не виходив на вулицю з 22 лютого 2022 року». (Жінка, яка з 2014 року проживає на окупованій території)

За оцінками у довоєнний час рівень зайнятості ромів в Україні коливався від 22%³⁸ до 38%³⁹, де нижчий рівень зайнятості спостерігався серед жінок. До ескалації війни ромські жінки та чоловіки зазнавали дискримінації на ринку праці. Відсутність документів про реєстрацію актів цивільного стану та низький рівень

освіти, особливо серед ромських жінок, зменшують їхню здатність знайти роботу⁴⁰, а ситуація конфлікту лише ще більше посилює існуючу дискримінацію. За словами опитаних ромів, як ромські жінки, так і чоловіки, в результаті бойових дій і подальшого переміщення населення, стикнулися зі скороченням видів діяльності, які приносять дохід, причому деякі повідомляють про постійну дискримінацію на ринку праці через їхню етнічну приналежність, а в деяких випадках, через колір їхньої шкіри. Існують припущення, що внаслідок війни рівень зайнятості в цілому знизився. Враховуючи, що в ромських сім'ях традиційно основні годувальники — чоловіки, безробіття серед чоловіків безпосередньо впливає на ромських жінок і на доходи сім'ї. Є свідчення про те, що ромські жінки беруть на себе більше обов'язків щодо отримання доходу для компенсування у домогосподарстві втрати роботи чоловіків.

38 Romani early years network (2015). Roma population in Ukraine [Мережа Romani Early Years Network (2015 р.), Ромське населення в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

39 UN Women (2018). The Rights of Roma Women in Ukraine [ООН Жінки (2018 р.), Права ромських жінок, які живуть в Україні] Див. за посиланням: [link](#).

40 Roma Women Fund Chirikli (17 February 2017). Written comments on the situation of Romani Women in Ukraine to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women [Ромський жіночий фонд «Чіріклі» (17 лютого 2017 р.). Письмові зауваження щодо становища ромських жінок в Україні до Комітету Організації Об'єднаних Націй з ліквідації дискримінації щодо жінок]. Див. за посиланням: [link](#).

«Я зараз шукаю роботу. Моя дружина влаштувалася продавчинєю на ринок, і так ми і живемо. [...] Я знаюсь на ремонті машин. Проблема в тому, що тут [у місці переміщення] [ромів] не надто бажано беруть на цю роботу. Я можу працювати в магазині вантажником, але, на жаль, навіть на цю роботу мене не хочуть брати тому що [циган]. Дружині вдалося влаштуватися на роботу; вона сказала, що вона не [циганка], тому їй більше пощастило знайти роботу».

(Переміщений ромський чоловік)

«Роботи немає.. Раніше ми торгували на ринку, але все скінчилося. У нас немає ні місця, ні товарів — у нас нічого не залишилося». (Ромська жінка)

Щоб пом'якшити наслідки війни, деякі роботодавці впроваджують гнучкі умови роботи та стратегії оплати, такі як неоплачувана відпустка, неповний робочий день, зменшення зарплати та дистанційна робота, коли це можливо. Згідно з результатами опитування менше постраждали від війни жінки та чоловіки, котрі мають роботу, яку можна виконувати дистанційно. Значний відсоток дистанційної роботи в Україні припадає на ІТ-сферу, в якій переважають чоловіки. Більшість робітників сфери ІТ переїхали або покинули Україну до війни або на її початку⁴¹. Якщо вони й надалі зможуть мати доступ до комп'ютера, електроенергії та підключення до Інтернету, вони зможуть працювати незалежно від свого місцезнаходження і, таким чином, забезпечувати себе та свої родини.

Однак, ці рішення можуть бути здійсненними тільки для короткострокової перспективи. Продовження війни призведе до зростання рівня безробіття і продовжить негативні наслідки для жінок і чоловіків, особливо для найбільш уразливих груп населення.

Очікується, що рівень бідності та залежності від соціальних виплат, особливо серед зростаючого числа очолюваних жінками домогосподарств, буде зростати. Вік, інвалідність, статус переміщеної особи та інші характеристики додатково впливали на доступ до працевлаштування та фінансових ресурсів у довоєнний період і, ймовірно, позначатимуться на соціально-економічному становищі громадян

41 Там само.

України під час війни. До війни чисельність неофіційно зайнятого населення становила близько 24%, з яких 58% — чоловіки і 42% — жінки⁴². Однак, внаслідок війни рівень неофіційної зайнятості, ймовірно, зростає. Деякі респонденти також повідомили, що для отримання сім'єю достатнього доходу, на ринок праці виходить більше дітей у віці 16–17 років, оскільки їм «потрібно заробляти на життя, а не вчитися», як зазначила одна активістка.

«Вона почала працювати неофіційно на двох роботах, [бо] її чоловік залишився без роботи». (Жінка, яка з 2014 року проживає на окупованій території)

3.2 Неоплачувана праця

До ескалації у лютому 2022 року бойових дій неоплачувана домашня робота в Україні стала подвійним і потрібним тягарем для жінок: жінки витрачали на таку роботу 24,6 години на тиждень, а чоловіки — 14,5 годин⁴³. Респонденти постійно відзначали, що з початку війни обсяг неоплачуваної роботи як для чоловіків, так і для жінок збільшився, оскільки війна зірвала роботу соціальних служб, медичних, освітніх та дитячих закладів. До неоплачуваної роботи тепер відноситься робота з догляду, домашня робота та волонтерство.

«Робота по дому та з догляду збільшилась на 50%. Обсяг такої роботи збільшився через COVID-19, а тепер став ще більше. Я б сказала, що волонтерська робота також вимагає багато зусиль. У нас багато людей похилого віку та людей з низьким рівнем доходу, які потребують підтримки та мають низький рівень продовольчої безпеки. Ми спілкуємось з ними, приносимо їм хліб і доглядаємо за людьми. У мене немає життя — я нічого не роблю, окрім [неоплачуваної] роботи та ще вугулюю собаку». (Жінка, котра проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

42 ILO (2018). Undeclared Work in Ukraine: Nature, Scope and Measures to Tackle It Working paper [МОП (2018 р.). Незадекларована робота в Україні: характер, масштаби та заходи для боротьби з нею. Робочий документ]. Див. за посиланням: [link](#).

43 FAO (7 April 2022). Gender Related Impacts of the Ukraine conflict [FAO (7 квітня 2022 р.). Наслідки ситуації конфлікту в Україні, які пов'язані з ґендерними питаннями]. Див. за посиланням: [link](#).

The railway station in Lviv has become a hub for those fleeing to EU countries from the war in Ukraine. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

Anastasia Robulet, an 18-year-old student, volunteers at the Sculeni border, packing bags of supplies. Photo: UN Women

Olena Yanishevsk, paramedic from the Hospitalers volunteer unit, based in Kyiv provides medical assistance to the territorial defense units. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

Жінки, зокрема, через примусове роз'єднання родини (наприклад, через переміщення та призов чоловіків) або смерть членів сім'ї чоловічої статі, мають більше обов'язків, ніж чоловіки, щодо догляду за дітьми та членами сім'ї, які перебувають на утриманні. Щоб компенсувати втрату послуг через війну, жінки виконують велику частину роботи з догляду за своїми сім'ями, у тому числі догляд за людьми похилого віку, догляд за дітьми та навчання вдома. Особливо це актуально для одиноких матерів, які, як зазначають респонденти, мають заробляти, доглядати дітей і зараз організовувати процес онлайн-навчання.

Згідно з деякими опитуваннями, навантаження чоловіків щодо доглядової праці також змінилося. Втрата роботи сприяла більш активному залученню чоловіків до не тільки неоплачуваної роботи по дому, а й до роботи з емоційного догляду, надання емоційної підтримки членам родини. У деяких випадках ролі також змінювалися: жінки-члени домогосподарства влаштовувалися на більш оплачувану роботу, щоб компенсувати безробіття свого чоловіка.

«Я повинен піклуватися про членів своєї сім'ї навіть більше, ніж раніше, особливо в тому, щоб підтримувати їх емоційно» (Чоловік похилого віку з обмеженою мобільністю).

«З 24 лютого 2022 року [наші домашні] обов'язки змінилися. Тепер чоловік не чекає, коли я прийду з роботи. Якщо він приходить додому першим, він миє посуд, миє підлогу, набирає води в ємності та готує їжу». (Жінка, яка з 2014 року проживає на окупованій території)

Для людей, які проживають на територіях, що безпосередньо зазнали нападу, або тимчасово окуповані, неоплачувана праця не тільки збільшилася, але й стала майже єдиною формою роботи, яка є у наявності. І хоча неоплачувана праця також дає можливість людям виконувати різні ролі, тенденція до ґендерного розподілу такої роботи серед населення, яке змушене виживати під час обстрілів та окупації, все ще існує.

«Ми знаємо про велику родину в бомбосховищі. Постійна робота з миття підлоги [і] вивезення сміття — [це] жіноча робота — їхня рутина. Чоловіки допомагають: переносять важкі речі, та здебільшого ходять і приносять їжу». (Чоловік)

3.3 Роль жінок і чоловіків у волонтерських справах

Багато жінок і чоловіків, які не призвані на військову службу, вирішують залучитися до волонтерства, щоб зробити внесок у вирішенні нинішньої кризи і, як наслідок, займаються більше неоплачуваною роботою. Деякі респонденти поєднують волонтерство з оплачуваною роботою, а інші, які втратили роботу через війну, зосередилися на волонтерстві. Основні інформатори відзначили ґендерний розподіл ролей волонтерів. У той час як чоловіки, як правило, більше займаються оборонною діяльністю та питаннями безпеки, жінки очолюють напрямки щодо надання допомоги уразливим категоріям населення та підтримки ЗСУ. Респонденти також відзначили, що молоді чоловіки зараз більше, ніж до війни, займаються волонтерською діяльністю.

Крім того, респонденти повідомили, що на місцях вони не розрізняють діяльність з надання гуманітарної підтримки цивільному населенню та діяльність з підтримки ЗСУ чи сил територіальної оборони в забезпеченні продовольством чи припасами. Відсутність чіткого розподілу створює проблеми щодо дотримання гуманітарних принципів. В матеріалах цього Оперативного ґендерного аналізу основна увага зосереджена на гуманітарній діяльності, яка здійснюється громадами для підтримки цивільного населення. Більш детальна інформація про залучення жінок і чоловіків до виконання завдань ЗСУ або Сил територіальної оборони міститься в публікації «Оперативний ґендерний аналіз: огляд вторинних даних».

«[У рамках реагування] жінки більше залучаються до гуманітарної допомоги. Більше уваги приділяється забезпеченню продуктами харчування, одягом тощо. Чоловіки займаються питаннями територіальної оборони, матеріально-технічного забезпечення та транспортування вантажів. Тому, мабуть, можна сказати, що ролі розділені».

(Представник облдержадміністрації)

«Діяльність людини мотивує — ти хочеш бути корисним. Ми з усією родиною пішли на волонтерську кухню ліпити вареники на передову. Це допомагає відчувати себе живим і корисним сьогодні».

(Жінка похилого віку)

Жінки активно займаються волонтерською діяльністю і вони в перших рядах в наданні гуманітарної допомоги громадам, які постраждали від війни. Волонтерство дозволяє встановлювати більш гнучкі ґендерні ролі за межами більш традиційного ґендерного розподілу праці — і в більш інклюзивному та менш стигматизуючому середовищі.

«Мені здається, що всі в нашій країні зараз є свого роду волонтерами, які намагаються допомогти близьким сусідам, [особливо] людям похилого віку, тому що я знаю, що в нашому районі є багато таких людей похилого віку, яким ми зараз надаємо допомогу та консультуємо, купуємо продукти та підтримуємо морально. Крім того, [це] види роботи, які ми можемо виконати, щоб якось допомогти нашим рідним та мешканцям нашого міста». (Чоловік, котрий проживає на території, яка безпосередньо зазнала нападу)

В ході опитування з'ясувалося, що всі — у тому числі жінки з різних регіонів України, чоловіки та жінки похилого віку, жінки та чоловіки з обмеженою мобільністю, ромські жінки, жінки, які очолюють домогосподарства, внутрішньо переміщені особи та навіть жінки з новонародженими дітьми — беруть участь у волонтерській діяльності та наданні допомоги. Ті, хто мають право на отримання допомоги, активно займаються гуманітарною діяльністю. Основні напрямки надання допомоги включають гуманітарну допомогу переміщеним особам, громадам на територіях, які зазнали нападу, та на звільнених територіях.

«Я беру участь у соціальних ініціативах у своєму населеному пункті — купувати продукти чи приносити їх». (Чоловік похилого віку з з обмеженою мобільністю)

«Я займаюся волонтерством, щоб бути корисною для постраждалих людей. І це відволікає мене від тяжких думок».

(Матір з новонародженою дитиною)

«Ми з сином зараз допомагаємо доставляти ліки, знаходити безпечні маршрути та доставляти в село підгузки, дитячі суміші та ліки для дітей». (Жінка похилого віку)

«Жінки моєї родини також намагаються бути волонтерами та всіляко допомагати біженцям». (Жінка, яка з 2014 року проживає на окупованій території)

4. ДОСТУП ДО ПОСЛУГ ТА РЕСУРСІВ

Chernihiv. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

І жінки, і чоловіки відзначали важливість гуманітарної допомоги. Втративши засоби до існування, багато з них повністю залежать від допомоги.

«Гуманітарні організації зараз привозять продукти харчування, наприклад, борошно та цукор, і засоби гігієни. За потреби вони також можуть привезти бензин. У мене дитина-інвалід, і вони це знають. Тож мені телефонують і запитують, що нам потрібно».
(Доглядальниця, жінка)

Однак багато респондентів, більшість з яких були жінки та чоловіки похилого віку, розказували про проблеми та перешкоди, з якими вони стикаються у доступі до гуманітарних послуг, зокрема:

- Фізична неможливість доступу до допомоги
- Розподіл допомоги таким чином, що принижує гідність (іноді)

- Неможливість розподілити допомогу всеохоплюючим або цільовим чином, наприклад, щоб охопити людей з обмеженою мобільністю
- Нездатність доставити допомогу у село, де люди проживають
- Відсутність інформації про те, коли надійде допомога, або на яку допомогу одержувачі мають право
- Той факт, що допомога була не безкоштовною, а за неї треба було заплатити
- Дискримінація, яку зазнають певні групи населення під час звернення за допомогою — відповідь, яка характерна для більшості опитаних респондентів ромів, і особливо підкреслюється ромськими жінками, які відзначають дискримінацію у доступі до їжі, житла, непродовольчих товарів (НПТ), медичних послуг, освіти та догляду за дітьми.

«Наразі немає нічого безпечного. Людям небезпечно пересуватися містом — люди гинуть навіть стоячи в черзі».
(Представниця жіночої ОГС)

«Про [допомогу] ми дізналися з Інтернету. Багато допомоги приїхало до нас у наше містечко Ніжин з інших країн і міст, але особисто я і моя родина нічого не отримали».

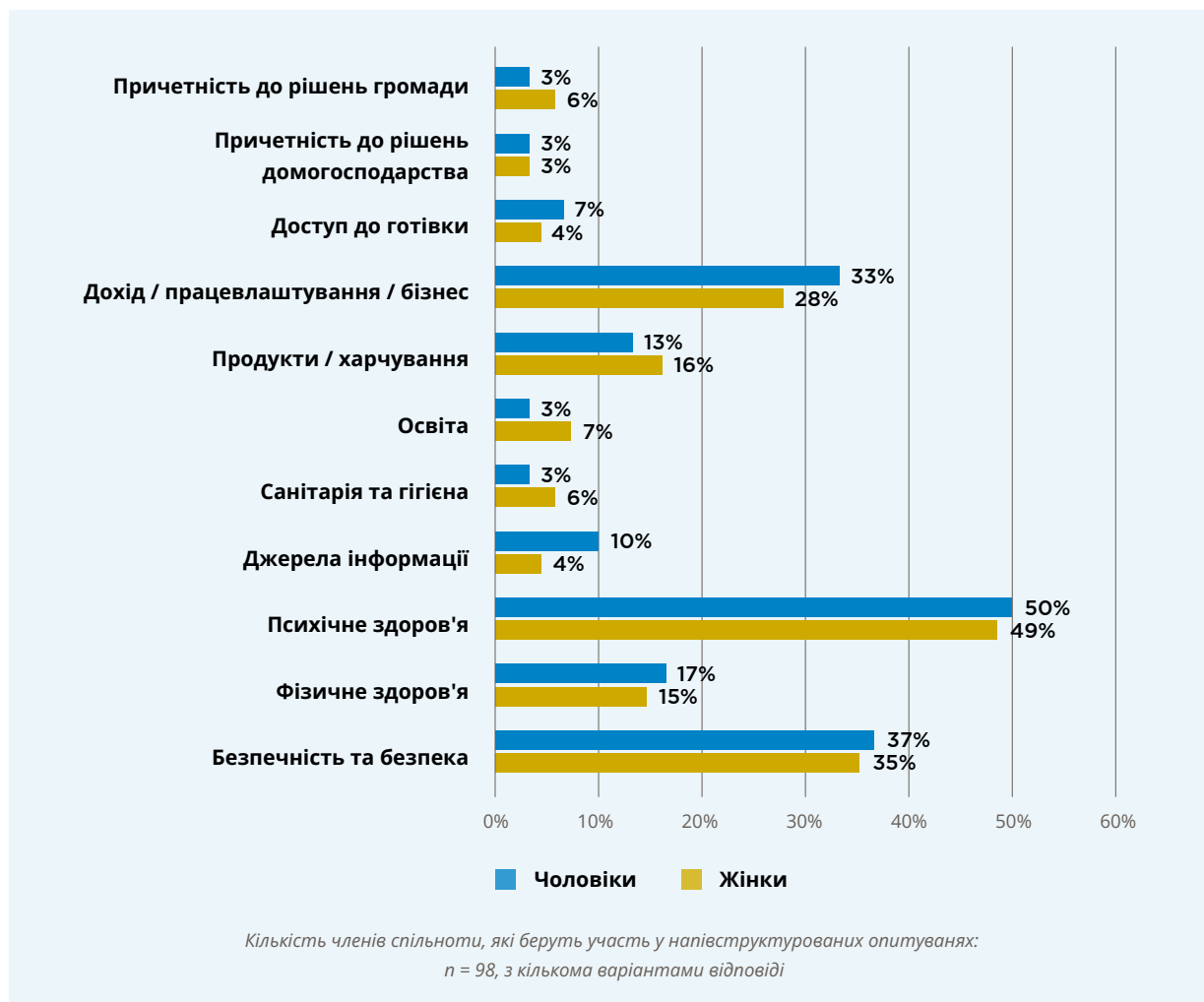
(Ромська жінка)

«Є один момент: це для мене сьогодні і важливо, і трохи незрозуміло. [...] Інформації про те, що ми можемо отримати, не було. Мене завжди запитували: «Що тобі потрібно?» І я відразу думала: «На що я можу претендувати? Що я можу попросити?». [...] Було незрозуміло, бо конкретно не казали, що ми маємо можливість щось отримати, наприклад, засоби гігієни [і] продукти

харчування. [...] Виявляється, ми маємо право на продуктові набори, які для нас мають велике значення. [...] Чому нам не сказали відразу? Наші друзі з іншої громади говорили, що вони можуть приходити раз на 10 днів і отримувати продуктові пакети, підгузники та засоби гігієни. А нам сказали, що це — одноразова допомога. У кожній громаді по-різному. Чому б не запровадити якусь єдину систему прийому та розподілу гуманітарної допомоги? Наприклад, одній внутрішньо переміщеній особі дається щось одноразово, а щось інше — щотижнево. Тоді буде зрозуміліше, на що ми можемо претендувати». (Переміщена особа-жінка)

РИСУНОК 4.1:

Сфери життя, які найбільше постраждали через війну

Moldova — People fleeing the military offensive in Ukraine. Photo: UN Women/Aurel Obreja

Респондентам було запропоновано описати свої пріоритетні потреби та сфери їхнього життя, які зазнали найбільшого впливу від війни. На рисунках 4.1 і 4.2 показані відповіді респондентів жінок і чоловіків, про які йдеться мова в наступних розділах.

Респондентів запитали про те, на яку сферу їхнього життя найбільше вплинула війна (рис. 4.1). 50%

чоловіків і 49% жінок головною проблемою назвали психічне здоров'я. Проте, як показано на рисунку 4.2, у якості пріоритетної потреби послуги у сфері охорони психічного здоров'я не розглядалися. Другим найважливішим питанням, на яке вказали 37% чоловіків і 35% жінок, була безпечність та безпека. Що стосується доходу, на суттєвість цієї проблеми вказали 33% чоловіків і 28% жінок.

РИСУНОК 4.2:
Пріоритетні потреби

На рисунку 4.2 показані три головні пріоритетні потреби, відзначені респондентами жінками та чоловіками: 40% чоловіків і 40% жінок вказали на потреби в захисті⁴⁴ (розуміючи здебільшого це як «бути у безпеці»). Крім того, 30% чоловіків і 19% жінок вказали на дохід, роботу або бізнес як на пріоритетну потребу, тоді як 27% чоловіків і 24% жінок зазначили фізичне здоров'я.

4.1 Безпечне та доступне житло

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- У багатьох випадках переміщеним особам-жінкам і дітям доводиться покладатися на неофіційні та неперевірені джерела щодо житла, що становить потенційну загрозу безпеці.
- Під час пошуку житла переміщені особи-чоловіки стикаються з труднощами, оскільки жінки та діти часто мають пріоритет перед ними.
- Відсутність у центрах для ВПО громадських туалетів, які розділені за статтю, та води, санітарії і гігієни (WASH) збільшує ризики у сфері захисту, зокрема, для жінок та дітей.
- У сільській місцевості, щоб мати доступ до палива, треба їхати до великих міст, а також вистояти в довгих чергах, що підвищує ризик у сфері захисту, зокрема, для жінок.
- Люди з фізичними вадами та інші особи з обмеженою мобільністю, а також особи, які доглядають за ними, знаходяться в особливо вразливому становищі, коли намагаються отримати доступ до бомбосховищ та/або намагаються переїхати до безпечніших районів та житла.

21% жінок і 10% чоловіків серед своїх пріоритетних потреб вказали на безпечне житло (рис. 4.2). Проте багато респондентів, які стали переміщеними особами, як жінки, так і чоловіки, говорять про постійний пошук житла. Відсутність доступу до житла збільшує ризики у сфері захисту, такі як сексуальна експлуатація та торгівля людьми, оскільки багато переміщених осіб знаходять житло за допомогою неофіційних домовленостей.

Оскільки люди переміщуються масово, поспіхом відкриті центри колективного проживання, часто в школах, переповнені, мають незадовільні санітарно-гігієнічні умови та дефіцит базових речей, як-от ліжка, матраци та ковдри. Зокрема, жіночі ОГС повідомили про небезпечні умови, з якими стикаються переміщені жінки та дівчата на заході України через відсутність розділених за статтю та добре освітлених туалетів, що створює умови, які можуть підвищити ризик стати жертвою сексуальних домагань та інших форм сексуального насильства щодо жінок та дівчат в громадських місцях. Опитувані жінки також відзначили відсутність достатньої кількості місць для приготування їжі та прання та належних санітарно-гігієнічних умов. Аналогічні дані були відзначені представниками Кластеру з питань житла⁴⁵. За словами опитуваних жінок та чоловіків з ОГС, більшу частину витрат, пов'язаних з проживанням переміщених осіб, покривають органи місцевого самоврядування та сільські комітети за обмежені кошти державного уряду, яких не вистачає для задоволення основних потреб.

За результатами опитування багато ВПО вважають прихисток, наданий переміщеним особам, як тимчасовий варіант, поки вони шукають житло. Згідно з матеріалами звіту MOM про внутрішнє переміщення населення в Україні від 17 квітня, 43% жінок-ВПО та 41% чоловіків-ВПО розглядають можливість подальшого переміщення з місця свого нинішнього перебування⁴⁶.

Але житло можуть знайти не всі. Багато респондентів говорили про те, що не мають грошей на оренду, але в той же час ціни на оренду зросли, через що переселенці залежать від людей, які їх приймають. Багато

44 UN Women (2017). Safe Cities and Safe Public Spaces. Global results report [ООН Жінки (2017 р.). Безпечні міста та безпечні громадські місця для жінок та дівчат. Звіт про результати на глобальному рівні]. Див. за посиланням: [link](#).

45 Shelter Cluster (15 March 2022). Ukraine Emergency: Situation Report #1 [Кластер з питань житла (15 березня 2022 р.). Надзвичайна ситуація в Україні: звіт про ситуацію №1]. Див. за посиланням: [link](#).

46 IOM (1 April 2022). Ukraine Internal Displacement Report [MOM (1 квітня 2022 р.). Звіт про внутрішнє переміщення в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

людей надають житло друзям, родині та незнайомим людям. Такі волонтерські джерела житла означають, що жінки повинні покладатися на неперевіраних людей, що може призвести до потенційного ризику в сфері захисту. Оскільки жінки становлять 59% дорослого населення ВПО, вони більше страждають від цих подій. Однак є також повідомлення про дискримінацію чоловіків, коли їх не приймають готелі або у якості орендарів, бо жінки в пріоритеті. Деякі орендодавці виселяють своїх орендарів, щоб підвищити ціни на оренду та отримати вигоду від оренди з інших, хто може платити більше. Багато респондентів розповідали про те, як їм довелося ночувати на вокзалах і в переповнених хостелах і готелях.

«Життя кардинально змінилося. Оскільки наше місце проживання змінилося, тепер ми живемо не вдома, не в своєму будинку, а в орендованій квартирі. Це зовсім інше життя». (Жінка)

Представники спільноти ЛГБТКІА+ також непропорційно зазнають дискримінації щодо житла, що робить їх особливо уразливими до ризиків у сферу захисту. Для вирішення цих проблем спільнота ЛГБТКІА+ створила в центрі Львова два інклюзивні центри колективного проживання, які приймають як представників спільноти ЛГБТКІА+, так і їхніх родичів, а також чоловіків. Більшість людей, які перебувають у цих центрах — геї або трансґендери, які не можуть виїхати з України, але також є особа зі спільноти ЛГБТКІА+, яка потребувала безпечного місця, оскільки не могла жити з батьками через конфлікти в сім'ї⁴⁷.

Війна посилює вразливість тих, хто вже вважався уразливим. Є деякі розповіді від переміщених ромських жінок і чоловіків про те, що вони зазнали дискримінації, коли шукали житло. Вони також говорять, що поклалися на інших членів ромської громади щодо запропонування їм місця для проживання.

47 QUA.Community (13 April 2022). "Precious shelter during war. Ukrainian human rights NGO 'Fulcrum' created shelters for LGBT people and others in Lviv." [Організація QUA.Community (13 квітня 2022р.). Дорогоцінний притулок під час війни. Українська правозахисна організація «Точка опори» створила у Львові шелтери для ЛГБТ-людей і не тільки]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

«По прибуттю ми звернулися до волонтерів на станції і запитали, де знаходиться притулок. Вони нам розказали, і ми пішли, але нам скрізь відмовляли. Ми відчували, що це тому, що ми цигані. Ми дзвонили в різні організації, які надають міські послуги, і вони спочатку сказали, що нас заселять, але коли ми казали, що ми цигані, або коли приїжджали, нам казали, що місць більше немає». (Ромська жінка)

Багато хто з тих, хто все ще живе вдома, особливо в сільській місцевості, відзначають, що у них відключено електроенергію, воду та газ або постачання здійснюється з перебоями. У нещодавньому дослідженні ООН населення сільської місцевості, особливо жінки, було визначено як одне з основних уразливих груп населення України. Ситуація ускладнюється через низьку чисельність населення, що зменшується, а також відсутність послуг, інфраструктури та доступу до Інтернету⁴⁸. Зараз люди із сільської місцевості їздять у великі міста, щоб купити паливо. Вони часто вистояють у довгих чергах та стикаються зі зростанням цін, що збільшує ризики у сфері захисту, особливо для жінок. Багато людей обладнали свої підвали для перебування в них під час обстрілів або інших військових операцій. Дехто демонтували склопакети зі своїх вікон, щоб вони не розбилися від ударних хвиль.

Згідно з повідомленнями жіночих ОГС та ОГС, що працюють з людьми з інвалідністю, особи з інвалідністю стикаються з труднощами у доступі до транспорту і тому не можуть покинути свої домівки і знайти безпечніше житло. Через стигму, пов'язану з інвалідністю, та відсутність спеціалізованих послуг дорослих і дітей з інвалідністю часто поміщають в установи з

48 United Nations (December 2021). Operationalizing Leaving No One Behind Approach in Ukraine [Організації Об'єднаних Націй (2021 р.). Практичне здійснення в Україні підходу «не залишаючи нікого осторонь»]. У своїх розказах співробітниці жіночих ОГС та ОГС, які працюють з людьми з інвалідністю, зазначають, що люди з інвалідністю мають труднощі з доступом до транспорту і тому не можуть покинути свої домівки та шукати безпечніше місце проживання. Через стигматизацію інвалідності та відсутність спеціалізованих послуг дорослих та дітей з інвалідністю часто поміщають у заклади, які знаходяться далеко від їх домівки. Організації в Україні, які працюють з людьми з інвалідністю, підняли ці питання та закликають терміново забезпечити захист дорослим та дітям у цих закладах.

догляду.⁴⁹ Організації в Україні, що працюють з людьми з інвалідністю, порушили ці питання та закликають терміново забезпечити захист дорослим і дітям у таких установах⁵⁰.

«Групам населення з обмеженою мобільністю дуже важко у пошуку сховища, оскільки [укриття] розташовані в підвалах, які для цього не обладнані, а для маломобільних груп населення дуже складно спускатися з верхніх поверхів будинку до підвалу».

(Представниця жіночої ОГС)

4.2 Грошова, фінансова та соціальна підтримка

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- У сільській місцевості, щоб отримати на руки готівку, треба їхати в велике місто, що підвищує ризики у сфері захисту, особливо для жінок.
- Щоб мати доступ до готівки часто треба мати можливості стояти в черзі протягом тривалого часу, що ускладнює доступ для людей з обмеженою мобільністю або людей похилого віку.
- Жінки частіше залежать від соціальної підтримки, доступ до якої ускладнений, особливо в окупованих і постраждалих від війни районах.

Як показано вище на рисунку 4.2, 30% чоловіків у порівнянні з 19% жінок назвали дохід/працевлаштування своєю другою найбільш гострою потребою. Це підкреслює традиційну роль чоловіка, як основного годувальника. У той же час лише 7% респондентів і 4% респонденток вважали доступ до готівки сферою, яка найбільше постраждала від війни. При цьому жінки, зокрема, говорять про те, як дефіцит готівки вплинув на їхню можливість отримати доступ до житла, продуктів харчування та непродовольчих товарів, зокрема предметів гігієни.

Але є також занепокоєння з приводу нестачі запасів, яку гроші не вирішують, як зазначила мати новонародженої дитини: «Я кожен день думаю про те, скільки грошей мені знадобиться завтра і де ці гроші знайти. Але навіть за гроші ви не можете купити те, що вам потрібно, тому що можуть бути проблеми з поставанням. Дуже страшно опинитися в центрі гуманітарної катастрофи, не маючи можливості купити продукти [чи] засоби гігієни».

У перші тижні війни доступ до готівки був майже неможливим по всій Україні. Респонденти, як жінки, так і чоловіки, відзначали наявність постійних проблем на **окупованих територіях та в районах активних бойових дій**, де банкомати, банки та відділення Укрпошти (Укрпошта здійснює доставку та виплати пенсій) знищені або розграбовані чи закриті або не поповнюються готівкою.

«Зараз готівку [отримати] неможливо, тому що все розбомблено. Банкомати не працюють, банки не працюють».

(Жінка, котра проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

«Гроші — велика проблема. Ніхто не може зняти гроші. Термінали не працюють. Банки не працюють. Безготівковим розрахунком ніхто не розраховується. Картки не приймають. Гроші в банкомати не надходять. Бувають випадки мародерства. [...] Якби хтось із представників влади проявив ініціативу, [вони могли б], по можливості, організувати послугу зняття готівки з банківських карток». (Чоловік, котрий проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

49 UNICEF (2 December 2021). "On the Day of Persons with Disabilities, the Verkhovna Rada Was Reminded of the Rights of Children by the UNICEF Initiative." [ЮНІСЕФ (2 грудня 2021 р.). «У день осіб з інвалідністю у Верховній Раді нагадали про прав дітей з боку ініціативи ЮНІСЕФ] див. за посиланням: [link](#).

50 International Disability Alliance. "Through this conflict in Ukraine, what happens to persons with disabilities?" Available at: [link](#); Disability Rights International (1 March 2022). Urgent Action: Protect People with Disabilities and Children in Ukraine's Orphanages. Available at: [link](#); The Arc (22 March 2022). The Arc Unifies with People with Disabilities in Ukraine. Available at: [link](#).

Chernihiv. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

На підконтрольних уряду територіях респонденти повідомляли, що мають кращий доступ до готівки. Окрім довгих черг, які спостерігалися до банкоматів по всій Україні протягом першого тижня війни, в яких було важко вистояти особливо людям похилого віку та людям з обмеженою мобільністю, суттєвих перешкод у доступі до готівки у великих містах немає. У невеликих населених пунктах, особливо сільських громадах, банкоматів і банків мало, а в місцевих магазинах приймають лише готівку. Як наслідок, приймаючому населенню та переміщеним особам доводиться їздити до більших сусідніх громад, щоб зняти готівку, що підвищує ризики в сфері захисту, зокрема, для жінок та дівчат.

Для багатьох респондентів єдиним джерелом доходу є фінансова та соціальна підтримка, зокрема пенсії, виплати на дитину та по інвалідності. Багато хто стурбований тим, чи зможуть вони мати доступ до цих виплат. Особливо це стосується домогосподарств, які очолюють жінки, сімей з інвалідами та сімей пенсіонерів. Більше того, в Україні ця проблема непропорційно впливає на жінок, які становлять 72% отримувачів виплат системи соціального захисту, та більшість людей похилого віку, а також осіб, які виконують роботу з догляду. Деякі респонденти також відзначили труднощі з оформленням необхідних документів для отримання фінансової та соціальної підтримки, що ще більше затримує доступ багатьох респондентів до допомоги, на яку вони мають право. За даними ромських ОГС, деякі роми стикаються з труднощами під час подання заяв через відсутність у них документів про реєстрацію актів цивільного стану.

Chernihiv. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

«Я можу розраховувати лише на свою пенсію та пенсію моєї матері, не більше того. Мама не чує і не бачить, їй 85 років. Я могла б знайти додаткову роботу, але я не можу залишити її одну вдома. (Жінка, яка проживає в нещодавно окупованій території)»

«Моя стара мама отримує пенсію. Раніше представник Укрпошти приносив гроші додому, але цієї послуги більше немає. У неї немає [банківської] картки, і таких, як вона, у місті багато. У будь-якому випадку ви не можете зняти готівку зі своєї картки.»

(Жінка похилого віку, доглядальниця)

«Виплати на дітей недостатньо, тому що нам потрібні памперси, а мою молодшу дитину годую сумішами. Нам потрібні суміші, їжа та орендоване житло. На даний момент оренда коштує дорого.»

(Матір новонародженої дитини)

Ромські ОГС також висловлювали занепокоєння тим, що відсутність документів про реєстрацію актів цивільного стану затримує або перешкоджає ромам отримувати грошову та іншу гуманітарну допомогу. Деякі респонденти — представники ОГС та інші особи — вказали, що допомагали ромським жінкам з оформленням документів для подання заяви на отримання фінансової допомоги. У той же час, коли деякі респонденти повідомляли про отримання готівки від гуманітарних організацій, інші, які ще не отримали грошову допомогу, були стурбовані тим,

що це вплине на їх право на отримання іншої гуманітарної допомоги.

У березні 2022 року Уряд України започаткував дві ініціативи щодо покращення фінансової підтримки населенню. Перша — це одноразова допомога в розмірі 6,5 тис. грн. (еквівалент 215 дол. США) для фізичних осіб-підприємців та найманих працівників, які втратили роботу через війну.

Друга ініціатива — це щомісячна соціальна допомога переселенцям з 14 областей України, переважна більшість одержувачів — жінки та діти. Ця ініціатива передбачає щомісячну виплату у розмірі 2000 грн. (66 доларів США) дорослому та 3000 грн. (99 доларів США) дитині або особі з інвалідністю⁵¹. Єдина вимога для подання заяви на отримання цієї виплати — наявність посвідчення ВПО. Подати заяву на отримання цієї допомоги можна як через місцеві управління соціального захисту населення, так і онлайн через портал «Дія»⁵². Чимало респондентів з числа внутрішньо переміщених осіб підтвердили, що знають про цю можливість і що вони звертатимуться щодо її отримання. Проте з'явилися деякі повідомлення про те, що переміщені особи стикаються з труднощами під час подання заяви на отримання цієї допомоги. Проблема пов'язана з недостатньою чіткістю щодо права на отримання допомоги тими, хто став переміщеною особою у 2014 чи 2015 роках, а потім втратив право на допомогу для ВПО з будь-якої причини до 24 лютого 2022 року.

6 квітня 2022 року Уряд повідомив, що розглядає можливе скорочення деяких виплат соціальної допомоги з травня місяця «у разі несприятливого розвитку подій»⁵³. Наразі немає жодних подробиць, але таке скорочення — якщо воно відбудеться — безпосередньо вплине на фінансовий стан тих груп населення, які залежать від соціальної підтримки, більшість з яких — жінки та/або люди з різних маргіналізованих груп.

4.3 Продовольча безпека та харчування

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Жінки в Україні вже до ескалації військових дій в більшій мірі відчували нестачу продовольства, ніж чоловіки: 37,5% домогосподарств, очолюваних жінками, у постраждалих від конфлікту районах відчували нестачу продовольства.
- З 24 лютого 2022 року зросла кількість домогосподарств, очолюваних жінками, що робить цільові програми з продовольчої безпеки для цієї категорії домогосподарств надзвичайно важливими.
- Жінки почали скорочувати власне споживання продуктів, щоб забезпечити їжею своїх дітей.
- Видача продуктів харчування в недостатній мірі задовольняє конкретні харчові потреби, у тому числі потреби вагітних жінок та жінок, які годують груддю, потребу в дитячому харчуванні та молочних сумішах, а також харчові потреби людей з різними хронічними захворюваннями або інвалідністю.
- Переміщені жінки та уразливі категорії населення знають, як можна покращити продовольчу допомогу та програму харчування. Їхня участь у розробці та розповсюдженні програм має вирішальне значення.

Жінки в Україні вже до ескалації війни мали більший брак продовольства, ніж чоловіки. У 2019 році рівень браку продовольства зріс з 17,3% до 28,9% для жінок і з 13,3% до 24% для чоловіків⁵⁴, а існуючий брак продовольства через війну лише посилюється. Згідно з результатами оцінки, яку виконали члени Кластеру

51 Cabinet of Ministers of Ukraine. Decree No. 332 dated 20 March 2022 [Кабінет Міністрів України. Постанова №332 від 20 березня 2022 р.] Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

52 Diia. State Services Online [Дія: Державні послуги онлайн]. Див. за посиланням: [link](#).

53 President of Ukraine (6 April 2022). "President of Ukraine held a meeting with members of the government on the implementation of the state budget." [Президент України (6 квітня 2022 р.). «Президент України провів нараду з членами уряду щодо питань виконання державного бюджету»]. Див. за посиланням: [link](#).

54 FAO (7 April 2022). Gender Related Impacts of the Ukraine conflict [FAO (7 квітня 2022 р.). Наслідки ситуації конфлікту в Україні, які пов'язані з ґендерними питаннями]. Див. за посиланням: [link](#).

з продовольчої безпеки та забезпечення засобів до існування, продукти харчування є однією з найгостріших потреб, визначених по всій Україні⁵⁵. Проблеми, які пов'язані з доступом до продуктів харчування, в кожному регіоні свої. Серед респондентів 16% жінок і 13% чоловіків повідомили, що продукти харчування — це та сфера їхнього життя, яка найбільше постраждала від війни. При цьому 13% жінок і чоловіків вказали на продукти харчування як на свою пріоритетну потребу (рис. 4.2).

«Найважливіше, що мені постійно потрібно, це продукти харчування». (Переміщена особа-жінка, доглядальниця)

«Вже не дуже страшно, прилетить ракета з моря чи ні, але страшно, що ми помremo з голоду». (Жінка, яка проживає на окупованій території)

У 2021 році в **окупованих і постраждалих від війни районах** 37,5% очолюваних жінками домогосподарств вже відчули брак продовольства на «помірному або тяжкому» рівнях, порівняно з 20,5% домогосподарств, очолюваних чоловіками, які зазнали такого браку продовольства⁵⁶. Респонденти, як жінки, так і чоловіки, повідомили, що у перші три-чотири тижні після початку ескалації воєнних дій вони стикалися з ситуацією майже голих полиць у продуктових магазинах. Хоча є також відомості про наявність певної кількості продуктів харчування та про те, що сільські жінки самі вирощують продукти харчування, багато респондентів продовжують говорити про критично обмежену доступність продуктів через порушення ланцюгів поставок, відсутність гуманітарної допомоги, брак грошей та підвищення цін. Чимало продуктів, багатих поживними речовинами, таких як риба, молочні продукти та фрукти, все ще в обмеженій кількості, особливо якщо такі продукти постачалися з регіонів, постраждалих від війни⁵⁷.

Крім того, щодо таких міст як Маріуполь, Всесвітня продовольча програма та ЗМІ публікують розкази «людей, які вмирають від голоду»^{58, 59}, а також людей, які вмирають від голоду та зневоднення⁶⁰. При цьому, населенню навмисно блокують постачання продуктів харчування та води.

«Ніхто продукти харчування не роздає [...], ніхто нічого не дає. Люди живуть навіть без хліба, без їжі». (Жінка, котра проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

Респонденти з приймаючих громад та вимушено переміщені особи в сільських або ізольованих громадах говорили про відсутність або обмежений доступ до продуктів харчування. Водночас опитувані сільські жінки також говорили про своє самозабезпечення у продуктах харчування завдяки садам чи землі та погребам, в яких вони зберігають свої запаси. Проте, враховуючи обмеженість доступу до Інтернету та мобільного зв'язку на цих територіях, респонденти, особливо люди похилого віку та уразливі групи населення, не отримують актуальну інформацію про те, коли привозять продукти харчування.

Респонденти з різних регіонів та з числа переміщених груп населення критичною проблемою називають відсутність дитячого харчування. Мамаи з новонародженими дітьми також повідомляють про відсутність дитячих сумішей. Крім того, респонденти підкреслювали, що конкретне дієтичне харчування не доступне і не включене в роздачу гуманітарних продуктів, що не задовольняє особливі потреби вагітних і годуючих жінок, новонароджених і немовлят, підлітків, людей з інвалідністю та людей з різними захворюваннями.

Дані про інші кризи показують, що під час війн жінки та дівчата часто споживають їжі менше і останніми,

55 OCHA (8 April 2022). Ukraine: Humanitarian Impact Situation Report [УКГП ООН (25 березня 2022 р.). Україна: Доповідь про гуманітарні наслідки]. Див. за посиланням: [link](#).

56 FAO (2022). Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine — 25 March 2022. Rome [ФАО (2022 р.). Україна: інформаційна довідка щодо впливу війни на продовольчу безпеку в Україні — 25 березня 2022 року. Рим]. Див. за посиланням: [link](#).

57 Segodnya. The war brought increases prices of important products [Газета Сьогодні. Війна вдарила по цінах на важливі продукти]. Див. за посиланням: [link](#).

58 Associated Press (14 April 2022). The AP Interview: UN Food Chief Says Mariupol Is Starving. Associated Press [Інформаренство Associated Press (14 квітня 2022 р.). Інтерв'ю АР: Глава Продовольчої програми ООН каже, що Маріуполь голодує]. Див. за посиланням: [link](#).

59 The New York Times (29 March 2022). How Russia Is Using Ukrainians' Hunger as a Weapon of War [Газета The New York Times (29 березня 2022 р.). Як Росія використовує голод українців у якості зброї ведення війни]. Див. за посиланням: [link](#).

60 The Irish Times (30 March 2022). "People beginning to die of starvation in Mariupol, US tells United Nations." [Газета The Irish Times (30 березня 2022 року). «У Маріуполі люди починають вмирати з голоду, — повідомили представники ООН»]. Див. за посиланням: [link](#).

що є негативним механізмом подолання кризових ситуацій⁶¹. Судячи з даних, отриманих від деяких опитаних осіб, жінки скоротили власне споживання продуктів харчування та почали економити продукти і давати їх насамперед дітям, літнім та хворим людям, а також витрачають свої заощадження на продукти харчування, коли і де вони є у наявності.

Через перебої у постачанні води, електроенергії та газу багато хто вдається до приготування їжі на багатті за межами житла та набору води із струмків та озер. Люди, які перебувають у сховищах в районах, постраждалих від війни, намагаються в поганих гігієнічних умовах звести кінці з кінцями завдяки продуктам харчування від волонтерів.

«Люди в укриттях нормально не харчуються. Вони готують їжу на багаттях з того, що їм принесли волонтери. Овочі не миють, їдять диких птахів, і все це призводить до хвороб. Люди постійно хворіють». (Чоловік, котрий проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

Ромські жінки розказали, що стикалися з дискримінацією у доступі до продовольчої допомоги, у тому числі були випадки, коли їм просто відмовляли у видачі продуктів харчування на місцях роздачі. Одна з опитаних ромських жінок запропонувала ініціювати цільову програму продовольчої допомоги спеціально для ромського населення, щоб покращити доступ.

«Якби нам давали такі продукти, як борошно, олія та крупи для ромів. [...] Ми поділили б все порівну між ромськими родинками». (Ромська жінка)

Для ромів відчуття дискримінації настільки поширене, що деякі респонденти-роми відзначили, що більше не намагаються просити будь-якої допомоги, припускаючи, що їм буде відмовлено. Одна опитана жінка, якій таки вдалося отримати пакет з

допомогою, яку роздавали, була здивована, що це взагалі можливо.

На рівні громади одна ромська жінка також говорила про те, що можна ділитися продуктами зі своїми сусідами, відкидаючи будь-які розбіжності та негативне ставлення: «У нас є сусіди, які не є ромами, і вони не дуже приязні до нас у минулому, але ця ситуація зблизила нас — ми обмінювалися з ними продуктами».

На **підконтрольних уряду територіях** до основних проблем продовольчої безпеки відносяться обмеження наявності продуктів харчування, необхідних для певних категорій населення (аналогічна ситуація і на непідконтрольних уряду територіях), підвищення цін та відсутність консолідованої інформації про продовольчу допомогу. Багато приймаючих громад мають програми, які фінансують місцева влада та гуманітарні організації, щоб забезпечити безкоштовні продукти та харчування для переміщених людей, які не можуть дозволити собі це купити. Один представник агентства ООН зазначив: «Щодо продуктів харчування, то з цим у міста проблем немає. Багато людей справді зібралося разом; було зібрано багато консервів [...]». Багато респондентів повідомили, що скористалися такими програмами. Водночас такі програми для переселенців існують не в усіх регіонах України. Переміщені жінки, зокрема, говорили про брак продовольства та брак інформації про продовольчу допомогу та про їхнє право на її отримання.

4.4 Медичні послуги, у тому числі послуги у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Більшість медперсоналу в Україні — це жінки, які стикаються з підвищеним тягарем щодо надання медичної допомоги, відіграючи центральну роль у реагуванні на передових фронтах подій.
- Відсутність доступу до послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи гінекологію, є проблемою.

61 FAO (7 April 2022). Gender Related Impacts of the Ukraine conflict [FAO (7 квітня 2022 р.). Наслідки ситуації конфлікту в Україні, які пов'язані з гендерними питаннями]. Див. за посиланням: [link](#).

In coordination with the border police, UN Women provides wheelchairs and walkers to assist elderly people and women with small babies at the Mayaki-Udobnoe Border crossing in southeastern Moldova where thousands of refugees arrive every day to escape the war in Ukraine. Photo: UN Women/Aurel Obreja

- У постраждалих від війни районах поло- ги дітей здійснюються в небезпечних умовах. Багато породіль і новонарод- жених все ще перебувають у підвалах і сховищах, де нема достатньої кількості медикаментів.
- Доступ до необхідних ліків є проблемою для людей з інвалідністю та хронічни- ми захворюваннями, у тому числі для людей з ВІЛ. Трансгендерні люди також страждають через відсутність гормо- нальної терапії.

Оскільки доступ до медичних послуг зменшується, 24% опитаних жінок і 27% опитаних чоловіків від- значили фізичне здоров'я як другу за пріоритетом потребу (рис. 4.2).

До війни 83% медичних працівників в Україні склали жінки⁶², і вони в існуючій сьогодні кризі продовжують відігравати головну роль на пере- дових фронтах реагування. Крім того, багато жінок стикаються зі значно важчим тягарем по догляду за дітьми та родичами похилого віку, хворими чи травмованими. У той же час багато медичних пра- цівників, фармацевтів і дистриб'юторів стали перемі- щеними особами всередині країни або виїхали в інші країни, що спричинило скорочення або відсутність медичних послуг і товарів⁶³ і, таким чином, погіршив- ся доступ до вже значно порушених або таких, що надаються з перебоями медичних послуг, особливо в постраждалих від війни районах. Доступ також обмежений через заміновані дороги, відсутність медпрепаратів і цілеспрямовані атаки на заклади

62 UN Women (4 August 2020). "Women health-care professionals at the heart of the COVID-19 response in Ukraine [ООН Жінки (4 серпня 2020 р.) «Медичні працівники-жінки в Україні в центрі протидії COVID-19». Див. за посиланням: [link](#)."

63 Economichna Pravda (10 March 2022). "Do not sweep all medicines in bulk from pharmacies." [Медіаресурс Економічна правда (10 березня 2022 р.). «Не вимітайте всі ліки дрібним оптом з аптек». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#)."

March 2022, pregnant women are forced to spend nights in the basement seeking shelter from ongoing shelling. The neonatal resuscitation is organized in a tiny room underground. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

охорони здоров'я, включаючи лікарні та машини швидкої допомоги, кількість яких станом на 7 квітня досягла 103⁶⁴. Близько 1000 медичних закладів розташовані поблизу рубежів конфлікту або в районах, які зараз окуповані. Під час опитування як жінки, так і чоловіки піднімали питання, пов'язані з доступом до медичної допомоги. Віддалені села особливо страждають від нестачі послуг та ліків.

«Первинна медична допомога зникла. Сімейними лікарями є переважно жінки, близько 50% з яких громаду покинули».

(Жінка)

«У мене дитина-інвалід, з нами [живуть] двоє літніх людей. Мої батьки потребують лікування та певних ліків. Аптека в селі закрита. Ліків немає. Лікарські препарати дуже потрібні». (Жінка)

«У невеликих селах медичної допомоги немає, колон з гуманітарною допомогою немає, а фельдшерсько-акушерські пункти не працюють і закриті через відсутність медперсоналу». (Жінка)

З початком війни люди з інвалідністю, хронічними захворюваннями та іншими недугами стикнулися з серйозними проблемами, зокрема різким зростанням кількості випадків приступів гіпертонії та

серцево-судинних захворювань навіть серед молоді⁶⁵. Респонденти також відзначали відсутність лікування для жінок похилого віку та жінок у менопаузі (особливо при захворюваннях щитовидної залози та кістково-м'язової системи, а також інших судинних та гормональних захворюваннях).

Багато респондентів посилалися на ризики для здоров'я, пов'язані з небезпечними та антисанітарними умовами в укриттях та у прихистках, у тому числі у зв'язку з поширенням COVID-19.

«Люди постійно хворіють. Вони ходять у підвали, в яких взагалі не все в порядку — ніхто людей [до проживання там] не готував, тому у нас є хворі люди, брудні діти, люди заходять із тваринами, повна антисанітарія, коронавірус переходить від однієї людини до іншої, ліків немає,... Швидкої допомоги у нас немає; коли визивають, вона не приїжджає... Люди не можуть помитися. Вони навіть руки не можуть помити. Про інше і говорити не буду». (Чоловік)

Як і інші люди з хронічними захворюваннями, яким треба регулярно приймати ліки або вони потребують регулярного лікування, наприклад, ВІЛ-інфіковані, серед яких більшість чоловіків, та люди

64 WHO (7 April 2022). "WHO records 100th attack on health care in Ukraine." [ВООЗ (7 квітня 2022 р.). «ВООЗ зафіксувала 100-ту атаку на охорону здоров'я в Україні»]. Див. за посиланням: [link](#).

65 KP in Ukraine (23 March 2022). "Family doctor: Due to the war, the schedule changed, we went to the 'distance' as much as possible." [Газета Комсомольська правда в Україні (23 березня 2022 р.) «Сімейний лікар: Через війну змінився графік, ми максимально пішли на "дистанційку"». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

з наркозалежністю, страждають від відсутності в Україні необхідних ліків. До війни в Україні проживало приблизно 250 тис. ВІЛ-інфікованих, що є одним із найвищих у світі показників захворюваності на ВІЛ-інфекцію, причому близько половини з них отримували антиретровірусну терапію⁶⁶. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), близько 28 тис. людей (52% — чоловіки, 46% відсотків — жінки і 2% — діти), які живуть з ВІЛ, виїхали за межі України і потребують лікування в інших місцях. У той же час, за оцінками, близько 17 тис. людей, з яких 80% — чоловіки, повинні мати постійний доступ до медикаментозного лікування від наркозалежності. Оскільки з країни виїжджають переважно жінки та діти, очікується, що незадоволена потреба в медикаментозному лікуванні буде в Україні особливо гострою проблемою. З двох основних виробників метадону в Україні один завод був евакуйований, а інший спустошує свої запаси. Більше того, російський уряд припинив поставки для медикаментозного лікування у Криму, коли його анексували в 2014 році⁶⁷.

«Хворим на СНІД та наркозалежним людям ліки давали, але в деяких випадках дні перебування в лікарні скоротили. Припинено поставки гуманітарних вантажів для уразливих груп населення. Частково цю проблему вирішило Міністерство соціальної політики, яке надало гуманітарну допомогу, частково — міжнародні організації». (Жінка)

Серед тих, хто також потребує регулярного доступу до ліків, є трансгендерні люди, багатьом з яких довелося припинити гормональну терапію через перебої у поставках⁶⁸. Кілька організацій, які займаються

питаннями спільноти ЛГБТКІА+, залучені до надання доступу до ліків членам цієї спільноти, але навіть це не покриває всіх потреб.

Представники ромської національності також стикаються з дискримінацією у доступі до медичних послуг, і ця проблема лише посилюється існуючою кризою. За словами опитаних ромських ОГС, ті, хто не має документів реєстрацію актів цивільного стану, стикаються з труднощами при реєстрації у сімейних лікарів і, отже, в доступі до ліків та медичних послуг.

Війна негативно впливає на доступ до послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ), у тому числі це стосується сфер планування сім'ї та здоров'я матері, новонароджених і дітей. У численних повідомленнях ЗМІ йде мова про викликане війною збільшення кількості випадків інфекційних захворювань, відсутність медичної допомоги, погане харчування та стрес, які підвищили ризик передчасних пологів. Лікарі пологових будинків Харкова та Львова повідомляють, що за останні кілька тижнів кількість випадків передчасних пологів зросла вдвічі або втричі. ЮНІСЕФ також наголосив на важливості надання належної медичної допомоги та покращення гігієнічних умов для недоношених дітей в укриттях та у прихистках, які не обладнані для таких цілей⁶⁹. Опитані жінки відзначили відсутність гуманітарної допомоги для немовлят та маленьких дітей (таких як коляски, одяг, підгузки та дитяче харчування).

«Було дуже страшно і важко народжувати в зоні бойових дій. Вона народилася в підвалі пологового будинку і підгузників чи суміші для годування там немає». (Матір новонародженої дитини)

66 Clinical Trials Arena (25 March 2022). "The conflict in Ukraine necessitates increasing access to HIV services for refugees." [Межежа Clinical Trials Arena (25 березня 2022 р.). «Конфлікт в Україні вимагає розширення доступу біженців до послуг з профілактики та лікування ВІЛ»]. Див. за посиланням: [link](#).

67 Aidsmap (21 March 2022). "Ukrainians displaced by Russian invasion struggling to access HIV and drug dependency treatment" [Центр інформації для ВІЛ-інфікованих Aidsmap (21 березня 2022 р.). «Українці, переміщені в результаті вторгнення Росії, намагаються отримати доступ до лікування ВІЛ та наркозалежності»]. Див. за посиланням: [link](#).

68 QUA Community (31 March 2022). "Lack of hormonal medication and inability to cross the border. What challenges do transgender people face during war?" [Організація QUA.Community (31 березня 2022 р.). «Брак гормональних препаратів та неможливість перетнути державний кордон. Які проблеми спіткають українських транс-людей під час війни»]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

69 BBC (29 March 2022). "The number of premature babies has increased in Ukraine. How they survive under bombs." [BBC (29 березня 2022 р.). «В Україні зросла кількість недоношених дітей. Як вони виживають під бомбами...»]. Див. за посиланням: [link](#); ABC News (12 April 2022). "As Ukraine's war rages, pregnant women are giving birth prematurely at an alarming rate." [ABC News (12 квітня 2022 р.). «У міру того, як в Україні триває війна, вагітні жінки народжують передчасно з викликаючими занепокоєння темпами»]. Див. за посиланням: [link](#).

«Вагітних не пускали до пологових будинків, погрожували зброєю та розправою, тому жінки народжували просто вдома. Невідомо, чи вижили ці жінки, в яких умовах народилися діти, і яка буде доля цих малих дітей, які ні в чому не винні». (Жінка, яка проживає в Чернігівській області, яка на момент опитування була окупована)

Доступ жінок до послуг у сфері гінекології також зменшився. Більшість консультацій перемістилися для надання послуг в режимі он-лайн, особливо в районах, що постраждали від конфлікту, і для цього потрібно мати доступ до Інтернету з комп'ютеру або смартфона. Матері немовлят, які переїхали в сільську місцевість, повідомляють про відсутність гінекологічних послуг (наприклад, повна відсутність, неналежна якість тощо).

«Є велика проблема, коли твій власний гінеколог кудись поїхав, а піти до чужої людини — складний варіант. І все-таки мати лікаря — це те, що важливо». (Жінка)

У населених пунктах, де відсутнє водопостачання, дуже гостро стоїть питання жіночої гігієни. Багато опитаних жінок говорили про відсутність товарів менструальної гігієни, а також товарів при нетриманні сечі, що посилюється через погані гігієнічні умови та брак води в укриттях. Там, де такі матеріали існують, переміщені жінки, зокрема, відзначають їх високу вартість.

«Ну, ти до всього пристосовуєшся. Коли, наприклад, три дні у нас не було води, у мене тоді ще були місячні, тому я [користувалася] прокладками та вологими серветками. Був вибір економити воду і залишити її для пиття, тому що [у нас були часи, коли] води не було, оскільки у нас є насос, а водопостачання залежить від електрики». (Жінка, голова домогосподарства)

4.5 Освіта

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Матері, зокрема, висловлюють занепокоєння щодо навчання дітей у школі. Навчальний процес здебільшого перемістився в Інтернет, причому тягар процесу навчання вдома лягає в основному на матерів, які також повинні вирішувати питання, пов'язані з повітряними нальотами, евакуацією та тривалим переміщенням, що заважає процесу навчання вдома.
- Ромські дівчата та жінки, які вже були в неблагополучному становищі з точки зору доступу до шкільної освіти, швидше за все, зіткнуться з подальшими проблемами, які в довгостроковій перспективі вплинуть на їхній доступ до можливостей, зокрема отримання засобів до існування та послуг.
- Жінки усіх верств суспільства потребують професійної підготовки та засобів для існування.

Наслідки війни жахливі щодо доступу до освіти. Станом на 30 березня 2022 року 4,5 мільйона, або 60%, українських дітей, змушені були покинути свої домівки через війну⁷⁰. Станом на 8 квітня 84 заклади освіти зруйновано та 928 пошкоджено⁷¹. Проте респонденти згадували освіту рідше, ніж інші сфери, причому питання особистої безпеки та інші життєво важливі послуги були пріоритетними. Коли йшлося про освіту, то про неї говорили переважно опитані жінки.

Географія відіграє певну роль у значних відмінностях, які спостерігаються в загальній доступності освіти.

70 UNICEF (30 March 2022). "Two million refugee children flee war in Ukraine in search of safety across borders." [ЮНІСЕФ (30 березня 2022 р.). «Два мільйони дітей-біженців залишили Україну в пошуках безпеки за кордоном»]. Див. за посиланням: [link](#).

71 Prosecutor-General's Office (8 April 2022). "Juvenile prosecutors: 169 children died in Ukraine as a result of Russian aggression." [Офіс Генерального прокурора (8 квітня 2022 р.). «Ювенальні прокурори: 169 дітей загинули в Україні внаслідок збройної агресії РФ»]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

UN Women Executive Director Sima Bahous visits the Palanca — Mayaki-Udobnoe Border crossing in southeastern Moldova where thousands of refugees arrive every day to escape the war in Ukraine. Photo: UN Women/Aurel Obreja

Опитані жінки, які знаходяться на **окупованих територіях** та в районах активних бойових дій, розповіли про відсутність навчання, труднощі та який це все викликає стрес, оскільки дитсадки, школи та вищі навчальні заклади (ВНЗ) залишаються закритими. Родини старшокласників, які мали закінчити навчання у цьому навчальному році, стурбовані ризиком не отримати документів про завершення школи та, таким чином, для вступу до ВНЗ. Кількість ВНЗ на окупованих територіях обмежена. Тому на окупованих територіях недавні випускники середньої школи під загрозою затримання продовження навчання, що вплине на їхнє майбутнє.

На **підконтрольних уряду територіях** доступ до освіти під загрозою через кілька факторів. Після початку війни навчальний процес по всій країні був перерваний приблизно на три тижні. Згодом його відновили переважно онлайн. Більшість дошкільних закладів також залишаються закритими. Там, де вони продовжують функціонувати в безпечніших регіонах України, вони зазвичай переповнені, та не мають місць для переміщених дітей. Ґрунтуючись на даних

опитування, аналогічно до досвіду з онлайн-навчання під час пандемії COVID-19, тягар онлайн-навчання, яке проходить вдома, лягає переважно на жінок⁷². Як наслідок, зростання навантаження по догляду не дозволяє їм займатися продуктивною роботою⁷³. Доступ до онлайн-навчання також залежить від наявності обладнання та підключення до Інтернету, які менш доступні для людей з нижчим рівнем доходу. Проведення позакласних заходів повністю припинилося, що додає стресу дітям і створює додатковий тягар турбувань та догляду для жінок.

«Я переживаю, що мої діти не отримують належної освіти. Зараз вони вдома. Навчання припинилося. А дітям треба вчитися».
(Жінка)

72 UN Women (2020). Rapid gender assessment of the situation and needs of women in the context of COVID-19 in Ukraine.[ООН Жінки (2020 р.). Оперативна ґендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

73 Там само.

«Зусилля організувати процес онлайн-навчання для дітей [...] збільшили обсяг роботи [...], яку жінкам] доводиться виконувати вдома». (Представниця одного з агентств ООН)

Деякі респонденти як жінки, так і чоловіки з числа приймаючих та переміщених осіб повідомили, що шукали нових можливостей для проходження професійної підготовки для перекваліфікації та пошуку роботи за новими професіями в умовах власного безробіття або безробіття члена сім'ї. Це дає можливість посилити економічні можливості та навички жінок, які відповідають існуючій сьогодні ситуації, у сферах зайнятості, що не відповідають типовим ґендерним стереотипам. Проте можливості пройти професійне навчання в урядових або гуманітарних організаціях край обмежені.

До ескалації війни ромські жінки та дівчата різного віку вже стикалися з проблемами щодо доступу до освіти. Серед них бідність, відсутність перспектив працевлаштування, відсутність документів про реєстрацію актів цивільного стану та ґендерні стереотипи, які поширені в ромському суспільстві, де освіта дівчат часто не заохочується^{74, 75}. Натомість, загалом, ромські хлопці закінчують середню школу та мають доступ до вищої освіти. Ромські респонденти повідомили, що стикалися з дискримінацією при влаштуванні дітей у дитячі садки та школи.

«Ми не могли оселитися ні в квартирі, ні влаштувати дітей у садочок, ні в школу, тому що, коли вони побачили, що ми [цигани], вони сказали, що вільних місць немає, хоча набір було ще відкрито».
(Ромський чоловік)

Існують ризики того, що існуюча сьогодні криза ще більше перешкоджатиме доступу ромських дівчат до

освіти, оскільки освіта в цілому втратить пріоритет. Опитана ромська жінка запитала, чи потрібна освіта взагалі в цей час.

«Діти зараз не ходять до школи. Кому зараз потрібна школа?» (Ромська жінка)

4.6 Документи про реєстрацію актів цивільного стану

Ромське населення стикається з кількома шарами дискримінації. Як зазначалося раніше, більшість ромів не мають документів про реєстрацію актів цивільного стану, що спричиняє труднощі з доступом до таких послуг, як гуманітарна допомога та захист. Проте ці бар'єри існували і до початку війни⁷⁶. У 2017 році Ромський жіночий фонд «Чіріклі» зазначив, що 56% опитаних внутрішньо переміщених ромів не були зареєстровані, що обмежило їх доступ до гуманітарної допомоги⁷⁷. Під час опитування, яке проводилось для підготовки цієї публікації, деякі ОГС повідомили, що до них зверталися представники ромської національності з проханням про підтримку з отриманням паспортів та свідоцтв про народження дітей.

Надходили повідомлення, що в деяких випадках вимоги щодо документів про реєстрацію актів цивільного стану були послаблені, щоб покращити та спростити доступ до послуг, зокрема доступу до притулків, участі у волонтерській гуманітарній допомозі та користування громадським транспортом (наприклад, у Києві)⁷⁸. Проте ромські ОГС під час опитування зазначали, що, незважаючи на звернення до органів влади, РАЦСи припинили видачу документів про реєстрацію актів цивільного стану. Без таких документів малозабезпечені сім'ї не можуть отримати соціальну допомогу. Крім того, люди без таких документів не можуть проходити через блокпости,

76 Roma Early Years Network [Мережа Romani Early Years Network]. Див. за посиланням: [link](#).

77 Roma Women Fund Chirikli (17 February 2017). Written comments on the situation of Romani Women in Ukraine to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women [Ромський жіночий фонд «Чіріклі» (17 лютого 2017 р.). Письмові зауваження щодо становища ромських жінок в Україні до Комітету Організації Об'єднаних Націй з ліквідації дискримінації щодо жінок]. Див. за посиланням: [link](#).

78 Radio Svoboda (February 2022). "Kyiv: schools and kindergartens are closed, public transport is free." [Радіо Свобода (лютий 2022 р.). Київ: школи і дитсадки не працюють, громадський транспорт — безкоштовний]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

74 Roma Women Fund Chirikli (17 February 2017). Written comments on the situation of Romani Women in Ukraine to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women [Ромський жіночий фонд «Чіріклі» (17 лютого 2017 р.). Письмові зауваження щодо становища ромських жінок в Україні до Комітету Організації Об'єднаних Націй з ліквідації дискримінації щодо жінок]. Див. за посиланням: [link](#).

75 Friedrich-Ebert-Stiftung (2019). Beijing +25 years on: Parallel report, Ukraine 2014–2019 [Фонд ім. Фрідріха Еберта (2019 рік). Пекін+25: паралельний звіт, Україна, 2014–2019 роки]. Див. за посиланням: [link](#).

особливо під час комендантської години. За словами ромських ОГС, відсутність документів про реєстрацію актів цивільного стану означає, що багато ромів не виходять на вулицю навіть удень.

Ті, у кого немає документів, не можуть пройти через блокпости, особливо під час комендантської години. Вони хочуть допомогти своїй родині, але бояться виходити, бо їх затримують». (Представник ромської ОГС)

Окрім документів про реєстрацію актів цивільного стану, роми також стикаються з проблемами на кордоні через відсутність інших важливих документів, зокрема свідоцтва про народження дитини.

«Навіть якщо представники ромської національності опиняються на кордоні десь у Молдові чи Румунії, у них немає ні документів, ні паспорта. Виявляється, багато жінок з дітьми не мають свідоцтва про народження дитини. [Також] виявляється, що за документами [які є] діти народилися і вирости без батька. Тому деякі сім'ї через розбіжності в документах не змогли виїхати до Молдови чи Румунії». (Представник ромської ОГС)

4.7 Доступ до інформації та комунікація з громадами

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Опитані жінки, зокрема, говорили, що їм не вистачає знань про те, коли і як здійснюються гуманітарні роздачі. Уразливі групи населення, такі як представники ромської національності, люди похилого віку та жінки, які очолюють домогосподарства, у постраждалих від війни районах, не мають інформації про поточні події та варіанти евакуації, а також не мають доступу до Інтернету чи смартфонів.

Доступ до найактуальнішої інформації безпосередньо пов'язаний з безпекою в Україні. І жінки, і чоловіки, опитані в рамках цього дослідження, відзначили потребу в інформації про бойові дії, можливості та процедури евакуації, надання послуг, а також про тих, хто надає послуги та допомогу в їхньому населеному пункті чи громаді. Така інформація життєво важлива, особливо людей, які перебувають на територіях, постраждалих від війни. І жінки, і чоловіки, які перебувають на окупованих територіях, підкреслювали, що їм не вистачає достовірної інформації або взагалі до інформації доступу немає. Чоловіки також зазначили, що інформація, яку вони отримують, різниться і за словами опитаного чоловіка, який проживає на окупованій території: «дані з різних джерел кардинально різні».

Опитані жінки, зокрема, говорили, що їм не вистачає знань про те, коли і як здійснюються гуманітарні роздачі. Переміщені жінки відзначили те, що послуги в різних місцях де вони зупинялися постійно змінюються, і що вони не мають усвідомлення того, на що вони можуть претендувати, наприклад, дізнатися, чи ця видача допомоги регулярна чи одноразова. Респонденти наводили багато прикладів того, як має здійснюватися розподіл та видача непродовольчих товарів і продуктів харчування та працювати механізми двостороннього зв'язку, щоб дозволити жінкам та іншим уразливим групам населення надавати зворотній зв'язок, тим самим беручи участь у розробці таких програм.

«Протягом перших двох тижнів, з 24 лютого по 9 березня, не було доступу до інформації, оскільки я перебувала на окупованій території. Не було [електроенергії], Інтернету та мобільного зв'язку. Після переїзду [в інше місце] все було добре». (Жінка)

«Через артобстріл ми навіть не знаємо, що відбувається видача допомоги [тому що перебої в підключенні] Інтернету». (Переміщений чоловік)

Результати опитування з основними інформаторами показали, що ромські жінки та чоловіки мають проблеми з доступом до інформації та розумінням інформації про поточні події; це може бути пов'язано з їх нижчим рівнем освіти. Аналогічним чином,

люди похилого віку, більшість з яких — жінки, часто менш мобільні та менш досвідчені у використанні технологій; з меншим доступом до Інтернету вони також не мають доступу до інформації та покладаються на більш обмежені джерела інформації. Люди з нижчими доходами, у тому числі жінки, які очолюють домогосподарство, матимуть менше доступу до смартфонів та Інтернету.

«Що стосується доступу до Інтернету, то у людей похилого віку його немає. Також важко купити смартфон і оплатити доступ до Інтернету малозабезпеченим людям».
(Представник агентства ООН)

«Спілкування між людьми навіть покращилося, оскільки формуються неформальні кола обміну інформацією.. Для деяких категорій людей, наприклад, людей похилого віку, [для передачі інформації] ми використовуємо газету, оскільки у них немає у Facebook. За потреби друкуємо та розміщуємо інформаційні листівки».
(Представник облдержадміністрації)

Під час опитування 72% жінок і 63% чоловіків повідомили, що мають доступ до найактуальнішої інформації (рис. 4.3). Однак слід зазначити, що деякі опитувані жінки повідомили, що отримували новини та актуальну інформацію від своїх чоловіків чи інших членів родини або від друзів.

Загалом, респонденти повідомляли, що основними бар'єрами, з якими вони стикаються в доступі до актуальної інформації, є погане підключення до Інтернету, дезінформація, проблеми з мобільним телефоном та відключення електроенергії. Респонденти зазначали, що часом тижнями поспіль не можуть зв'язатися зі своїми родичами, які знаходяться на окупованій території.

РИСУНОК 4.3:
Доступ респондентів до найактуальнішої інформації

5. БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ

В ході опитування 37% чоловіків і 35% жінок визначили безпеку та захист як другу сферу, яка найбільше постраждала від війни (рис. 4.1), тоді як 40% респондентів як жінок, так і чоловіків вважали це найбільш пріоритетною потребою (рис. 4.2).

5.1 Гендерно зумовлене насильство

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Відсутність вуличних ліхтарів і збільшення кількості чоловіків на вулицях викликають у жінок страх виходити в публічні місця, особливо ввечері.
- Жінки, які зазнали ґЗН на окупованих територіях, не мають доступу до механізмів та служб повідомлення.
- Надходять відомості, що кількість випадків домашнього насильства зростає, а доступ до служб зменшується.

Жінки та чоловіки по-різному ставляться до безпеки у містах. Опитувані жінки висловили стурбованість відсутністю вуличного освітлення та великою кількістю чоловіків на вулицях, що змушує їх ввечері боятися. Деякі опитувані жінки, особливо ті, які переміщені без членів родини чоловічої статі, розповіли про свою відповідальність щодо безпеки своїх дітей та про свої страхи за власну безпеку на вулиці навіть удень, а також висловили свою реакцію на новини про випадки зґвалтування. Водії (переважно жінки) вважають, що бути за кермом автомобіля стало небезпечно, оскільки світлофори не працюють, а поліції на вулицях немає. Але деякі опитувані чоловіки сказали, що в їхньому місті зараз мало людей, що працюють сили територіальної оборони і у місті спокійно. Однак під час опитування чоловіки частіше, ніж жінки, говорили, що рівень їх страху та тривоги зріс.

«Зараз на вулицях взагалі так багато скупчення чоловіків, навіть більше, ніж жінок. І це дуже лякає, і що у них в голові — незрозуміло». (Жінка)

«Жінки та молоді дівчата, а також юнаки і навіть діти — стають мішенями прояву насильства. На вулицях багато п'яних, некерованих людей (переважно чоловіків). Вечорами темно. Моя дівчина ніде не почувается в безпеці» (Чоловік, який проживає на підконтрольній уряду території)

«У самому місті стало спокійніше. Вулиці патрулюють численні нацгвардійці, представники територіальної оборони та поліція. Тому я вважаю, що у злочинців і мародерів зараз просто менше можливостей діяти». (Чоловік)

Хоча представники спільноти ЛГБТКІА+ стикалися з проблемами, пов'язаними з дискримінацією та безпекою в Україні, результати опитування з ними показали, що їхній нинішній фокус переживань з будь-яких проблеми, пов'язаних з дискримінацією перемістився на виживання під час війни.

«Виходячи з особистого досвіду спілкування з друзями та знайомими, скажу, що на даний момент питання виживання все ще стоїть вище будь-яких особистих уподобань щодо способу життя чи сексуальної орієнтації. Це тимчасова динаміка, яку потрібно вирішувати в мирний час». (Чоловік зі спільноти ЛГБТКІА+)

Ризик стати жертвою ґЗН під час війни зростає. Хоча для тих, хто постраждав під час кризи, доступ до послуг був складним, деякі послуги та консультації доступні лише по телефону або онлайн.

A refugee from Ukraine fleeing the war / UN Women

Інформація про випадки ГЗН продовжує надходити, і на Національну гарячу лінію з питань ГЗН, яку підтримує ФНООН, протягом трьох тижнів з 28 березня по 17 квітня надійшло 1515 дзвінків та онлайн-звернень⁷⁹. Однак статистика телефонів довіри не є ілюстрацією поширеності ГЗН, а скоріше може продемонструвати здатність або нездатність звертатися за допомогою та отримувати послуги. Оскільки ризики стати жертвою ґендерно зумовленого насильства зростають, дуже важливо, щоб доступні послуги та механізми перенаправлення справи на розгляд існували для постраждалих.

У ЗМІ з'являється все більше і більше повідомлень про випадки сексуального насильства в Україні, яке пов'язане з конфліктом. Багато респондентів називали ГЗН у якості проблеми у сфері безпеки. Опитані жіночі ОГС підкреслюють наявність особливого ризику стати жертвою ГЗН в окупованих і постраждалих від війни територіях. За словами Людмили

Денисової⁸⁰, Уповноваженої Верховної Ради з прав людини, у Бучі в одному з підвалів зґвалтували 25 жінок та дівчат, наймолодший з яких було 14 років⁸¹. Коли ЗСРФ відступили з окупованих районів біля Києва, організація «Х'юман Райтс Вотч» також задокументувала військові злочини, зокрема справу про зґвалтування⁸². Виконавча директорка структури «ООН-Жінки» Сіма Бахус у своїй промові в Раді Безпеки ООН зазначила, що ця зростаюча кількість інформації про сексуальне насильство, вчинене Збройними силами РФ піднімає «всі червоні

79 (19 April 2022) La Strada National toll-free hotline for GBV survivors report Apr. 11- 17

80 Liga News (12 April 2022). "Bucha. The Russians systematically raped 25 women starting from age 14. Nine of them are pregnant." [Інформаційне агентство Ліґа.Новини (12 квітня 2022 р.). «Буча. Росіяни систематично ґвалтували 25 жінок віком від 14 років, дев'ять вагітні»] Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

81 BBC (12 April 2022). "Ukraine conflict: 'Russian soldiers raped me and killed my husband'." [BBC (12 квітня 2022 р.). «Ситуація конфлікту в Україні: «Російські солдати зґвалтували мене та вбили мого чоловіка»]. Див. за посиланням: [link](#); The New York Times (11 April 2022). "Bucha's month of terror." [Газета New York Times (11 квітня 2022 р.). «Місяць терору у Бучі»]. Див. за посиланням: [link](#).

82 Human Rights Watch (3 April 2022). Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas [Організація Х'юман Райтс Вотч](3 квітня 2022 р.). Україна: очевидні військові злочини на підконтрольних Росії територіях]. Див. за посиланням: [link](#).

прапори»⁸³. За результатами опитування, проведених з урядовцями та людьми, які працюють з агентствами ООН, випадки сексуального насильства на окупованих територіях відбуваються переважно проти жінок (але також проти чоловіків), у тому числі неповнолітніх. Респонденти також зазначали, що постраждалі не мають доступу до служб чи захисту. Вони можуть повідомити про випадки лише після переїзду в безпечну зону, але є потреба надати докази, до чого вони не завжди готові.

«[Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом] є однією з найбільших проблем на територіях, які окуповані, де ведуться активні бойові дії або де є військова присутність. Поки жертви насильства не перебувають у місцях, де вони у безпеці, [і] доки не буде створено систему перенаправлення таких осіб до відповідних правоохоронних органів або за іншими видами допомоги, наприклад, психологічної та медичної — такі випадки документувати буде надзвичайно важко. На жаль, сама перевірка вимагає часу та готовності постраждалих до самого процесу розслідування». (Представниця жіночої громадської організації)

«Наша організація протягом восьми років працює над вирішенням проблем, які пов'язані з сексуальним насильством, і ми бачимо збільшення ризиків під час бойових дій». (Жінка)

За словами респондентів, кількість випадків домашнього насильства зросла, але через зміну пріоритетів у воєнний час жінки не можуть отримати необхідний зараз, або, можливо, раніше захист. Через воєнні дії на територіях, ймовірно, що постраждалі від домашнього насильства стикаються з підвищеним ризиком, оскільки вони змушені продовжувати перебувати на одному з кривдниками

місці протягом тривалого періоду часу в дуже стресових ситуаціях. У багатьох куточках України поліція більше не фіксує випадки домашнього насильства та іноді не реагує на виклики. Наприклад, у Донецькій області немає кол-центру поліції, оскільки Головне управління поліції Донецька знаходиться в Маріуполі, який сильно постраждав від війни.

«Тема домашнього насильства, загалом, наразі не висвітлюється і не підтримується владою на будь-якій такій центральній основі. Оскільки війна привернула таку велику увагу, пріоритети значно змінилися як щодо прав жінок, так і щодо захисту жінок від домашнього насильства». (Жінка)

Деякі респонденти висловлюють занепокоєння щодо збільшення кількості зброї в Україні. Існують ризики довготривалих наслідків, як-от збільшення масштабів насильства щодо жінок і дітей внаслідок мілітаризації і нормалізації насильства у суспільстві, розширення доступу до зброї⁸⁴, розколу громад та втрати кола підтримки⁸⁵.

«Я думаю, що зараз небезпека більша. Зараз ловлять багато людей, особливо після запровадження комендантської години. [...] Небезпека пов'язана зі збільшенням кількості людей зі зброєю, переважно чоловіків. Поки що це контролюється, але загальна напруга дуже сильна. Вже помітно, що дівчата намагаються не виходити поодиночі, дедалі більше пересуваються селом гуртами». (Жінка)

Послуги особам, які стали жертвами ґЗН, надаються не в повному обсязі, а деякі з попередніх притулків для постраждалих від домашнього насильства перепрофілювали для прийому

83 United Nations (11 April 2022). "Security Council 9013TH MEETING (AM) SC/14857: Mounting Reports of Crimes against Women, Children in Ukraine Raising 'Red Flags' over Potential Protection Crisis, Executive Director Tells Security Council." [Організація Об'єднаних Націй (11 квітня 2022 р.). «ЗАСІДАННЯ Ради Безпеки №9013 (AM) SC/14857: Зростання кількості повідомлень про злочини проти жінок, діти в Україні, які підняли «червоні прапори» через потенційну кризу у сфері захисту», — з виступу у Раді Безпеки Виконавчої директорки»]. Див. за посиланням: [link](#).

84 Amnesty International (2020). "Not a Private Matter: Domestic and Sexual Violence Against Women in the East of Ukraine." [Організація Amnesty International (2020 р.). «Не приватна справа: домашнє та сексуальне насильство щодо жінок на сході України»]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

85 UN Women and CARE International (29 March 2022). Rapid Gender Analysis of Ukraine: Secondary Data Review [ООН Жінки та організація CARE International. Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних]. Див. за посиланням: [link](#).

переміщених жінок і дітей. Доступ постраждалих до служб реагування також утруднений. Раніше поліція давала направлення, а зараз поліція працює у сфері оборони.

Спеціалісти, які раніше працювали в безпечних притулках для постраждалих від насильства, також перейшли на інші роботи.

5.2 Фізична безпека

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Безпека та доступ до бомбосховищ обмежені, особливо для вразливих груп населення, у тому числі для людей з обмеженою мобільністю та жінок (особливо матерів-одиначок), які бояться за свою безпеку на вулицях вночі.

Багато респондентів, як жінок так і чоловіків, виділили такі проблеми безпеки, як рівень фізичної безпеки у бомбосховищах (якщо такі є/де вони є) та відсутність доступу до них. Багато респондентів вказали, що жінки з дітьми, які живуть у багатоквартирних будинках вночі під час тривоги не намагаються дістатися до бомбосховища, а ховаються, як правило, в коридорі (наприклад, у під'їзді будинку чи у власній квартирі). Деякі жінки також зазначили, що протягом дня залишаються вдома і до укриття не ходять. На прийняття таких рішень можливо вплинути занепокоєння деяких жінок щодо своєї безпеки на вулиці.

«Для жінок ця ситуація дуже напружена, і вона погіршується ще й тим, що в місті вимикають світло, або тим, що жінки у своїх будинках у громадах залишаються наодинці, без зв'язку. [...] Як людині потрапити в інше безпечніше місце? Скільки часу людина може перебувати в цьому місці?»

(Представниця жіночої ОГС)

У розказах представників жіночих ОГС та ОГС, які працюють з людьми з інвалідністю, а також багатьох тих, хто виконую роботу з догляду, та респондентів з інвалідністю, зазначається про труднощі щодо доступу до укриттів на цокольному рівні для

маломобільних груп населення. Багато людей з інвалідністю, у тому числі діти, а також люди похилого віку з обмеженою мобільністю⁸⁶, піддаються високому ризику бути покинутими та розлученими з сім'єю⁸⁷. Сховища в Києві є недоступними, і у той час як інші люди поспішають до безпечних місць, люди з фізичними вадами лишаються осторонь⁸⁸. Багато тих, хто виконує обов'язки з догляду також вирішують залишатися вдома зі своїми утриманцями, часто ризикуючи власним життям.

«Це як жити в пеклі. Ми не йдемо в укриття через [травмовану] ногу моєї мами. І [підвал схожий на пекло], тому що він насправді під землею. Ви не можете існувати під землею. Живемо одним днем. Кожного разу, коли ви прокидаєтеся, ви кажете: «Добре, дякую, я вижив». Кожного дня, коли ви лягаєте спати, ви готуєтеся до смерті».

(Жінка, котра проживає в місті, яке безпосередньо зазнало нападу)

Багато респондентів також поділилися своїми занепокоєннями з приводу погано обладнаних бомбосховищ (в тому числі станцій метро), де люди перебувають протягом тривалого часу. Вони також висловлювали занепокоєння з приводу підвалів, які зараз використовуються як бомбосховища. У бомбосховищах повинні бути вогнегасники, внутрішня система водопостачання, вентиляція, освітлення та справна сигналізація. Однак багато сховищ не відповідають цим основним стандартам і не придатні для розміщення людей у разі реальної небезпеки.⁸⁹ Для тих, хто мобільний і проводить багато часу в бомбо-

86 Internal Displacement Monitoring Centre (March 2022). Conflict in Ukraine. What do we know about the Internal Displacement Situation so far? [Центр моніторингу внутрішнього переміщення (березень 2022 р.). «Конфлікт в Україні. Що нам наразі відомо про ситуацію внутрішнього переміщення?»]. Див. за посиланням: [link](#).

87 European Disability Forum (24 February 2022). Protection and safety of persons with disabilities in Ukraine [Європейський форум з питань інвалідності (24 лютого 2022 р.). Захист та безпека осіб з інвалідністю в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

88 International Disability Alliance. «Through this conflict in Ukraine, what happens to persons with disabilities?» [Організація «International Disability Alliance». «Що відбувається з особами з інвалідністю під час цього конфлікту в Україні?»]. Див. за посиланням: [link](#).

89 Apostrophe.ua (14 April 2022). «If there is a war, we will expel the janitors: what is happening with the bomb shelters in Ukraine.» [Веб-сайт Apostrophe.ua (14 квітня 2022 р.) Якщо війна — виженемо дворників: що відбувається з бомбосховищами в Україні]. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

сховищах, підвищується ризик розвитку проблем зі здоров'ям: від застуди через перебування у вологому приміщенні, до проблем із психічним здоров'ям у зв'язку із відсутністю безпеки.

«У нашій місцевості немає спеціалізованих сховищ — лише метро, де можна сховатися під землею». (Жінка)

«Ми весь час під обстрілами. Я переживаю за себе та за життя своїх дітей. Куди їх сховати, як врятувати, чим годувати — варіантів [не існує]. Відчуття безпеки немає взагалі». (Жінка)

«Укріплення у підвалах, куди ходять люди, не призначені для того, щоб люди в них ховалися у разі небезпеки. У разі обвалу вони просто не зможуть вибратися. Додаткових виходів немає, вигрібних ям немає, води немає. Візьміть наш будинок — у нас є підвал, але він не призначений для того, щоб там ховатися. Якщо ми спустимося туди, немає гарантії, що ми звідти вийдемо. Так, ми укріпили будинок, як могли, але це теж відносно». (Жінка)

В інтерв'ю з представником обласної адміністрації було відзначено про обмеженість об'єктів призначених для бомбосховища: «Не можу сказати, що укриття добре обладнані. Приміщень для людей з інвалідністю немає, води не вистачає, місць не вистачає».

5.3 Захист дітей

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Матері та батьки дуже турбуються про фізичну безпеку своїх дітей, особливо дівчаток.
- Діти постійно бояться і відчувають високий рівень занепокоєння під час сирен і бомбардувань, що змушує батьків турбуватися про емоційне благополуччя та психічне здоров'я дітей, як зараз, так і в довгостроковій перспективі.

Особливо складною стала ситуація як для дівчат, так і для хлопців. Опитувані жінки та чоловіки, але особливо жінки, говорили про безпеку своїх дітей та про те, як забезпечити їх. Повідомлення від українських органів влади про викрадення дітей⁹⁰, хоча наразі і не підтверджені, викликають занепокоєння, і багато хто побоюється, зокрема, за безпеку дівчат. Багато респондентів сказали, що причина, по якій вони вирішили переїхати, полягає в тому, щоб знайти безпечне місце для своїх дітей, які страждають від постійних сирен і вибухів. Укриття також нелегкі місця для дітей. Жінка похилого віку згадала про виготовлення іграшок у сховищах, щоб знайти способи розважити дітей. Стурбованість за дітей особливо підкреслюється серед ромських жінок.

«Найважливіші моменти для мене з початку війни — це безпека моїх дітей — щоб вони не мерзли, щоб вони були здорові, щоб була їжа, [...] щоб було місце для них не тільки для гри в домі, а й сховатися, якщо спрацює сирена. [...] Тобто будь-що, аби забезпечити безпеку моєї родини. Як мати, я дуже боюся за безпеку своїх дітей, тому що надходило багато повідомлень про те, що дітей викрадають і що доля цих дітей невідома. Це дуже страшно. Страх батьків за своїх дітей, мабуть, найбільший страх». (Ромська жінка)

Під час опитування жінок, які очолюють домогосподарства, жінки порушували проблемні питання, з якими стикаються їхні діти, які бояться. Окрім фізичної безпеки своїх дітей, респондентів хвилює і їхнє психічне здоров'я через стрес. В районах, постраждалих від війни, опитувані чоловіки також відзначали не лише психологічний вплив постійних бомбардувань, а й те, як занепокоєння дорослих передається дітям. Матері-одиначки розповіли, що забувають про власне життя, бо зосереджені на своїх дітях. Вони намагаються підтримувати звичайний стан, там де можуть, забезпечують харчування та заохочують до щоденних прогулянок, щоб зменшити стрес, але в багатьох місцях вийти на вулицю просто неможливо.

90 CBS News (11 April 2022). "Almost two-thirds of Ukraine's 7.5 million children have been displaced in six weeks of war, U.N. Says." [Телерадіомережа CBS (11 квітня 2022 р.). «Майже дві третини з 7,5 мільйонів дітей України були переміщені за шість тижнів війни, зазначають в ООН». Див. за посиланням: [link](#).

A family seeking shelter in Kyiv underground. Photo: Oleksandr Ratushniak / UNDP Ukraine

«Діти лякаються — їхня психіка вразлива до дуже сильного стресу. Як тільки моя дитина чує сирену, вона починає плакати». (Матір-одиначка)

«Ця ситуація завдала серйозного психологічного впливу на дітей. Оскільки біля нашого будинку лунають вибухи, то постійно напружена обстановка впливає на дітей — сирени лунають щодня і практично щохвилини. Коли дітям доводиться вставати серед ночі, щоб піти в укриття, зрозуміло, що на них це негативно впливає.. Я думаю, що коли це все закінчиться, потрібно буде провести певну психологічну роботу з дітьми, щоб вивести їх із цього стану». (Чоловік, який проживає на території, що постраждала від війни)

5.4 Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- Опитувані і жінки, і чоловіки виділили психічне здоров'я як сферу свого життя, яка найбільше постраждала від війни, що пов'язано зі страхом і тривогою в результаті психологічної травми, переміщення, роз'єднання родини та втрати засобів до існування.
- Існує величезна потреба в службах у сфері психічного здоров'я; проте в Україні цими послугами часто не користуються, особливо чоловіки.

Існуючі дані свідчать про те, що рівень побоювань та тривоги з приводу насильства і психологічних травм — у поєднанні з факторами стресу, що пов'язані з переміщенням, роз'єднанням родини та втраченою засобів до існування, — лише підвищилися із ескалацією воєнних дій⁹¹. Як респонденти-чоловіки (50%), так і респонденти-жінки (49%) вказали психічне здоров'я у якості сфери свого життя, яка найбільше постраждала від війни (рис. 4.1). Майже всі респонденти повідомили про зростання рівня страху, стресу, напруженості та депресії. Велика частина стресу пов'язана з їх нездатністю задовольнити основні потреби своєї сім'ї. Втрата робочих місць і бізнесу та, як наслідок, відсутність доходу, викликає велике занепокоєння респондентів. Багато батьків, особливо на територіях, де відбуваються воєнні дії, втратили можливість заробляти і не можуть забезпечити своїх дітей продуктами харчування та ліками. Опитувані жінки також говорили про постійний стрес через нестачу грошей, продуктів харчування для дітей, спілкування, роботи та безпеки рідних.

«Постійні обстріли в близьких до міста районах, зміна роботи, скорочення доходів, психологічна тривога, страх за близьких і невпевненість щодо освіти у майбутньому — і не тільки за наших дітей». (Жінка)

«Фізично, психічно, морально дуже погано — залишається тривога і страх з приводу неможливості отримання доходу і, як наслідок, отримання основних засобів до існування». (Респондент, який не побажав вказувати свою стать)

Усі респонденти відзначили зміни у своєму психологічному стані. Існує велика потреба в психологічній підтримці, особливо тим, хто переміщений, у тому числі дітям-переселенцям. Незважаючи на це, багато респондентів зазначили, що практики звернення за допомогою до психолога немає. Ґрунтуючись на результатах опитування, бар'єри для такої підтримки особливо поширені серед чоловіків та людей похилого віку.

91 International Medical Corps (20 March 2022). Providing Relief to People Affected by the War in Ukraine [Міжнародний медичний корпус (20 березня 2022 р.). Надання допомоги людям, які постраждали від війни в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

«Зросла потреба в послугах психологічної підтримки людей. Але давайте будемо відвертими — культури вирішення цих проблем за допомогою професійних психологів у нашому суспільстві не було. І до війни, відповідно, спеціалістів не було, і зараз немає. Такої практики, щоб люди зверталися до професіоналів, щоб подолати психологічний стрес, немає. Кожен долає їх, як може» (Чоловік)

Психологічна допомога в багатьох випадках доступна онлайн, і це вже велике досягнення, але це також означає, що підтримка є менш доступною для людей, які не мають надійного доступу до Інтернету чи необхідного обладнання, не кажучи вже про вміння та навички користуватися такою технологією, як було зазначено деякими респондентами. Громадські центри надання соціальних послуг, які раніше могли надавати таку підтримку, наразі обслуговують переміщених осіб або беруть участь у зборі гуманітарної допомоги. Представники спільноти ЛГБТКІА+ також особливо відзначали потребу в психологічній підтримці, яка була б недискримінаційною та безпечною для них.

З урахуванням традиційних ґендерних ролей та нестандартності практики звернення по допомогу у сфері охорони психічного здоров'я, часто очікується, що саме жінки забезпечуватимуть емоційний комфорт членів родини. За результатами оцінки, яку структура ООН Жінки провела у 2020 році в Україні, встановлено, що через обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19, 53% опитаних жінок та 39% опитаних чоловіків присвячують більше часу емоційній підтримці дорослих членів сім'ї⁹². Через недостатню допомогу у ситуаціях вимушеного переміщення жінки часто нехтують власним здоров'ям, віддаючи перевагу турботі про здоров'я і благополуччя дітей та партнерів, хоча самі проходять через вкрай травматичні події⁹³. Під час консультацій респонденти

92 UN Women (2020). Rapid gender assessment of the situation and needs of women in the context of COVID-19 in Ukraine.[ООН Жінки (2020 р.). Оперативна ґендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні]. Див. за посиланням: [link](#).

93 Council of Europe (2020). The gender dimension of internal displacement in Ukraine: local policies, business practices and legal instruments of protection [Рада Європи (2020 рік). Ґендерні аспекти внутрішнього переміщення в Україні: локальні політики, практика ведення бізнесу та юридичні інструменти захисту]. Див. за посиланням: [link](#).

зазначили, що жінки в період війни частіше користувалися послугами психологів та зверталися за допомогою.

«Я ходила до психолога і масажиста, приймаю заспокійливі засоби, а також спілкуюся з переселенцями, яких взяла до себе». (Жінка)

«Як психолог, я би всім порадила, за можливості [це зробити], потрапити до психолога з відповідною кваліфікацією [і] звернутися за допомогою, адже все не так просто, як може здатися на перший погляд. Нам усім потрібна допомога». (Жінка)

За словами респондентів, діти дуже напружені і не в змозі контролювати свої емоції. Підлітки, які мають доступ до Інтернету, краще обізнані про кризову

ситуацію, яка, на думку деяких респондентів, спричинить для них довготривалі негативні психологічні наслідки. Однак, люди похилого віку, які пережили окупацію та евакуацію під час Другої світової війни, на думку респондентів, реагують на війну емоційно та краще підготовлені.

Люди, в тому числі діти, теж звикають до ситуації. Сирени стають звичним явищем, і багато респондентів відзначають, що тепер діти знають, що робити і куди йти. Деякі люди занепокоєні, що така ситуація стає нормою.

«Тобто через 30 днів, звичайно, ми вже спокійніше реагуємо на сирени. Ну, спочатку була велика паніка, особливо для дитини. І хоча ми пояснювали йому, що це попередження і боятися не варто, дитина все одно дуже лякалася цих звуків. Зараз, звісно, ми реагуємо спокійніше». (Жінка)

6. ЛІДЕРСТВО І УЧАСТЬ У СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ТА ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ЩОДО ҐЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ:

- Хоча лідерство жінок у реалізації гуманітарних зусиль на рівні громад зміцнилося, рівень їхньої участі у формальних процесах прийняття рішень на місцевому рівні зменшився. Однак деякі жінки очолюють реагування на національному та міжнародному рівні.
- У переміщених жінок та чоловіків відсутня інформація про наявні послуги у місцях переміщення, а саме: чи надаються послуги гуманітарними суб'єктами або органами місцевої влади; до яких органів влади слід звертатися щодо зазначених послуг; і які права з точки зору гуманітарної допомоги та участі мають ВПО.
- Деякі переміщені особи хочуть знати більше інформації про процес прийняття рішень або гуманітарні програми на місцевому рівні та їхню розробку чи брати у них більшу участь; однак багато хто з ВПО займається іншими пріоритетними питаннями.
- Жіночі правозахисні ОГС, ОГС із захисту ЛГБТІКА+ та феміністські ОГС знаходяться на передовій гуманітарного реагування.
- Прийняття рішень щодо переселення, залежить від ґендеру, віку, соціально-економічного статусу, мобільності, статусу інвалідності, мовних навичок особи, мереж в інших частинах країни або за кордоном та відповідальності особи за утриманців.

6.1 Участь у всіх рівнях процесу прийняття рішень

Коли йдеться про прийняття рішень на основі якісних відповідей з боку як чоловіків, так і жінок, зміни спостерігаються на всіх рівнях — від домогосподарств до громад та формальних (місцевих і національних) процесів із різною динамікою на кожному рівні. У ході цього дослідження було виявлено, що 22% жінок і 27% чоловіків повідомили, що вони мають більший вплив на прийняття рішень, ніж до війни, тоді як 7% жінок і 13% чоловіків повідомили, що мають менший вплив. Однак значна частка

респондентів повідомила про відсутність змін (71% жінок та 60% чоловіків).

На **рівні домогосподарств** відбувається певний перерозподіл повноважень із прийняття рішень. Загалом вплив жінок на рішення на сімейному рівні, очевидно, зріс. Наразі у деяких сім'ях посилюється взаємодія стосовно процесів прийняття спільних рішень щодо питань безпеки, переміщення та фінансових пріоритетів, особливо це стосується членів сім'ї, які проживають в одному домогосподарстві. У деяких випадках сфери прийняття рішень розподіляються на основі ґендерно зумовлених обов'язків: чоловіки, як правило, вирішують питання безпеки,

UN Women Executive Director Sima Bahous visits the Palanca — Mayaki-Udobnoe Border crossing in southeastern Moldova where thousands of refugees arrive every day to escape the war in Ukraine. Photo: UN Women/Aurel Obreja

тоді як жінки приділяють увагу фінансовим питанням домогосподарств.

«Якщо ми говоримо про сім'ю, то рішення приймають усі члени сім'ї разом, але тягар досі лягає на жінок. [Це] тому, що чоловік залишається в лавах сил оборони, а жінка несе відповідальність за забезпечення фінансовими ресурсами та догляд за дітьми». (Жінка)

На **рівні громад** більшість тих осіб, які нещодавно зазнали переміщення, стверджує, що вони не впливають на рішення у своїх громадах, оскільки вони не знайомі з відповідними механізмами у своїх нових громадах, у них відсутня мотивація у зв'язку з відчуттям невизначеності та їхнім тимчасовим статусом або в деяких випадках вони відчують себе виключеними із процесу прийняття рішень. Інші особи,

які до війни були активними членами громадських структур із прийняття рішень, особливо щодо житла та інфраструктури, призначених для дітей (такі як ігрові майданчики та дитячі розважальні центри), зазначають, що вони не завжди готові бути настільки активними в місцях переміщення у зв'язку з тим, що вони нічого не знають про район та динаміку громади, а також через зайнятість іншими видами діяльності. Здебільшого переміщені чоловіки та жінки приділяють першочергову увагу своїм нагальним потребам, а не взаємодії на рівні громад.

«З початку війни я переїхала з міста до селища [... де] у мене був обмежений доступ до різноманітних форм звичної для мене участі в суспільному житті. Зокрема, я не особливо приділяю увагу виходу на контакт з іншими людьми, [наприклад], зверненню до органів місцевої влади в районі, де я зараз знаходжусь». (Переміщена жінка)

«Отже, звісно, я знаю, оскільки працював тут з [іншими] громадами. Я брав участь у прийнятті рішень. Але зараз я вже нічого не роблю у громаді, де був раніше. А громада, до якої я прибув, не займається прийняттям рішень. Але якщо я залишуся у цій громаді на постійній основі, тоді, певна річ. Якщо я плануватимемо жити та виховувати своїх дітей тут, тоді звісно що я готовий [брати участь у процесі]». (Переміщений чоловік)

Деякі респонденти зазначили, що в громадах, де з 2014 року оселяється велика кількість переміщених осіб, посилюється взаємодія переміщених осіб. Таку взаємодію можна пояснити наявними механізмами залучення ВПО до місцевих процесів прийняття рішень та/або неформальних відносин з місцевою владою.

Більшість респондентів погодилися, що зараз стало важче справляти вплив на **формальні процеси прийняття рішень** у зв'язку з централізацією влади та посиленням ролі військових адміністрацій у прийнятті рішень на період дії воєнного стану. Відповідно до інтерв'ю з представницями жіночої ОГС, а також із представником уряду, участь жінок у формальних процесах прийняття рішень зменшилася.

«Процес прийняття рішень зазнав змін. Керівні посади за вимогами воєнного стану займають виключно чоловіки, тому [процес відбувається] не дуже демократично. Натомість багато питань вирішуються шляхом прийняття директивних вказівок».

(Представниця жіночої ОГС)

«В умовах бойових дій посилюється роль військових та правоохоронних органів у прийнятті рішень, які впливають на життя міста. У цих умовах посилюється вплив чоловіків. [...] Але жінки також стають більш помітними з точки зору лідерства в галузі гуманітарного реагування, [особливо в галузі] соціальних питань, допомоги на місцях [та] медичних послуг».

(Представник національного уряду)

У менших за чисельністю громадах соціальні мережі використовуються як засіб участі у процесі. Після відслідковування акаунтів місцевої влади в соціальних мережах та/або надання їм зворотного зв'язку у групах місцевих громад один із респондентів зазначив, що відчуває участь у процесі та зв'язок із можновладцями. Теоретично соціальні мережі є доступними для кожного. Однак до числа перепон можуть входити відсутність доступу до комп'ютерів, смартфонів та Інтернету, від чого особливо страждають особи з низьким рівнем доходу, наприклад, голови домогосподарств із числа жінок.

«Є староста, який ставить питання громаді через Facebook, і всі відповідають у коментарях. Ми всі у різних місцях, всі зайняті, а таким чином ми можемо побачити, що відбувається в селі. Це дуже, дуже важливо та дуже доречно. Усі висловлюють свої думки, а ми бачимо, що насправді роблять у селі». (Чоловік, у чиєму районі проживають переміщені особи)

Оскільки часто рішення приймаються швидко, потреби різних груп не завжди враховуються. Наразі не відбувається жодних публічних консультацій. В одному з інтерв'ю представниця агентства ООН зазначила, що питання соціального розвитку та ґендерної рівності залишаються поза увагою у зв'язку з військовими діями і перевантаженістю соціальних служб, а також загальними гуманітарними потребами і потребами в галузі безпеки.

«Питання ґендерно-зумовленого насильства, а також ґендерної політики, стало другорядним. На перший план вийшли питання виживання, життя і здоров'я — словом, війна. Питання ґендерно-зумовленого насильства є питанням соціальної політики, яка наразі перевантажена. Тому, звісно, адвокація з цього питання набула більш складного характеру».

(Представниця агентства ООН)

Натомість багато респондентів не знає, як наразі місцевими адміністраціями або гуманітарними

організаціями приймаються рішення щодо гуманітарної допомоги. Вони бачать відсутність прозорості щодо того, як здійснюється управління ресурсами, особливо гуманітарною допомогою, якою мірою враховуються потреби різних груп і як зазначені групи можуть впливати на ці рішення. Однак інші респонденти вірять, що рішення щодо гуманітарної допомоги приймаються професійним способом, тому вони не відчують потреби у впливі на ці рішення або їхньому розумінні.

«На жаль, ми не можемо впливати на рішення в місті та області. Навіть як волонтери ми не можемо питати, куди ви везете туди чи іншу допомогу, кому тощо». (Чоловік)

«Ми не знаємо точно, як приймаються рішення, але ми знаємо, що робиться максимум для того, щоб ті, хто залишився в місті, могли жити повноцінним життям. Принаймні мені так здається». (Жінка)

На **неформальному рівні громад**, у підконтрольних уряду містах, респонденти зазначають, що участь людей у прийнятті рішень та управлінні ресурсами розширилася у зв'язку з активними зусиллями волонтерів та громадянського суспільства із самоорганізації. Особливо це стосується жінок, які керують та управляють більшістю заходів із гуманітарного реагування та волонтерськими групами, у тому числі тих, що надають підтримку переміщеним особам. У деяких випадках така активна роль жінок призводить до того, що їх частіше помічають та до їхньої думки частіше дослухаються на рівнях прийняття рішень.

«Жінки нашої країни стали більш активними, почали створювати осередки та мережі і стали більше проявляти себе як лідерки. [...] Вони приходять після роботи та продовжують працювати. Ми називаємо їх «Жіночим батальйоном». У них є свій канал у Telegram, [і] вони оприлюднюють багато публікацій. Люди підписуються на них та реагують на їхні пропозиції».
(Представник обласної адміністрації)

У багатьох випадках самоорганізація місцевих активістів розглядається як доповнення до тієї роботи, яку проводять місцеві адміністрації. Загалом роль громадянського суспільства стала більш помітною, чіткою та впливовою. **Досить помітними в цьому реагуванні є феміністичні, жіночі правозахисні організації та організації із захисту ЛГБТІКА+.** Більшість із них переорієнтували свою попередню роботу на допомогу в евакуації людей з окупованих міст або тих, які зазнають сильних обстрілів, допомогу в забезпеченні основними продуктами харчування тих, хто все ще перебуває у рідних містах, та на забезпечення притулків для евакуйованих (як в Україні, так і за кордоном, особливо у випадках груп ризику, таких як ЛГБТІКА+ або люди з інвалідністю). Опитування, проведене ООН Жінки разом з українськими жіночими ОГС у березні 2022 року, показує, що 66% опитаних ОГС зараз надають послуги та заходи, якими вони раніше не займалися, а 52% перерозподіляють кошти з огляду на нові пріоритети⁹⁴. Оскільки з'являються повідомлення про сексуальне насильство⁹⁵, жіночі правозахисні організації також надають юридичні консультації та психологічну підтримку⁹⁶ постраждалим, а також займаються адвокацією та фіксацією таких випадків⁹⁷. Адвокація українського жіночого громадянського суспільства також виходить на міжнародний рівень: 11 квітня⁹⁸ президентка НУО «Ла Страда Україна» Катерина Черпаха поінформувала членів Ради Безпеки ООН про насильство, якого зазнали українські жінки, та про реакцію громадянського суспільства.

На **національному рівні** участь жінок у прийнятті рішень також є помітною. Хоча більшість рішень, пов'язаних із військовою обороною, приймається та комунікується чоловіками, у тому числі Президентом Володимиром Зеленським, його радниками, мерами окупованих міст та спеціалістами з питань безпеки,

94 ООН Жінки (травень 2020 р.). Оперативний ґендерний аналіз ситуації та потреб жінок у контексті пандемії COVID-19 в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

95 Компанія «CNN» (12 квітня 2022 р.). «ООН попереджає про випадки зґвалтування та сексуального насильства щодо жінок та дітей в Україні». Див. за посиланням: [link](#).

96 Видання «Заборона» (2 квітня 2022 р.). «Що робити у разі зґвалтування: де шукати допомогу і як покарати винних». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

97 Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» (6 квітня 2022 р.). Попередження сексуального насильства під час війни та покарання за нього: рекомендації для України. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

98 ООН (11 квітня 2022 р.). «Війна в Україні: Раду Безпеки ООН попереджають про те, що травми війни призводять до ризику «знищення цілого покоління». Див. за посиланням: [link](#).

жінки також відіграють важливу роль. Віце-прем'єр-міністерка Ірина Верещук несе відповідальність за переговори, а також з організації евакуації та гуманітарних коридорів до окупованих районів та з них⁹⁹. Генеральна прокуратура Ірина Венедіктова веде роботу з фіксації та розслідування справ про сексуальне насильство¹⁰⁰. Віце-прем'єр-міністерка Ольга Стефанішина координує ґендерне інтегрування у рамках гуманітарної кризи¹⁰¹. Уповноважена Верховної Ради України з прав людини Людмила Денісова у своїх щоденних звітах інформує громадськість про ймовірні порушення прав людини. Урядова уповноважена з питань ґендерної політики Катерина Левченко взяла участь у 66-му засіданні Комісії зі становища жінок з метою закликати до посилення підтримки українських жінок і дівчат¹⁰².

Народні депутатки також проявляють активність на передовій міжнародної дипломатії, враховуючи те, що українським чоловікам віком від 18 до 60 років заборонено виїжджати з країни. У березні 2022 року українська жіноча парламентська делегація здійснила офіційні візити до Канади¹⁰³ та США¹⁰⁴, зустрівшись зі своїми колегами та закликаючи посилити підтримку України. Жінки становлять 20,5% від нинішнього складу парламенту — це найбільша частка за часи незалежності України¹⁰⁵. Вони також становлять 22% від складу уряду (загалом 5 із 23 посад належать жінкам; 3 з них займають посади віце-прем'єр-міністерок).

6.2 Прийняття рішень щодо переселення

В інтерв'ю для цього аналізу 76% жінок та 60% чоловіків сказали, що вони мають контроль над процесом

прийняття рішень щодо переселення (Рисунок 6.1) в межах України або за кордон. Однак у цьому випадку на прийняття рішень впливають численні фактори.

Наразі більшості українських чоловіків віком від 18 до 60 років заборонено виїжджати з України у зв'язку з воєнним станом. Один із респондентів зазначив, що особливо вразливими можуть бути як молоді чоловіки, так і чоловіки передпенсійного віку. Перші все ще можуть бути студентами, бути на утриманні сім'ї та не мати роботи, тоді як чоловіки старшого віку можуть мати труднощі з доступом до медичної допомоги, якщо вони зазнали поранень або пошкоджень, оскільки перевага при отриманні послуг надається іншим категоріям осіб. Варто зазначити, що жінки певних професій зобов'язані стати на військовий облік, а також можуть бути призвані на службу¹⁰⁶.

РИСУНОК 6.1:
Чи відчуваєте ви, що маєте вплив на прийняття рішень про переселення до іншого району чи країни та можете приймати такі рішення?

Обмеження також стосується інших жінок, особливо жінок із дітьми, а також жінок з інвалідністю та ромських жінок, які можуть не почуватися безпечно і не відчувати, що вони мають змогу або бажають тікати з країни без членів своєї сім'ї з числа чоловіків. Ромські жінки особливо наголошували на важливості збереження близького супроводу сім'ї та небажанні покидати сім'ю. Однак перебування в Україні може мати негативний вплив на їхню безпеку та безпеку

99 Урядовий портал (10 квітня 2022 р.). «Ірина Верещук: Упродовж 10 квітня евакуйовано 2 824 людини». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

100 Офіс Генеральної прокуратури (5 квітня 2022 р.). «Ірина Венедіктова: Зґвалтування під час війни — теж воєнний злочин». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

101 Офіційна сторінка Офісу Віце-прем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції у Facebook. Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

102 ООН (18 березня 2022 р.). На тлі змін у галузі праці міністри різних урядів висвітлюють національні зусилля щодо розширення економічних прав і можливостей жінок у міру того, як триває засідання Комісії зі становища жінок». Див. за посиланням: [link](#).

103 Газета «The Globe and Mail» (1 квітня 2022 р.). «Українські депутатки закликають Канаду надіслати «важке озброєння» для посилення захисту від російського вторгнення». Див. за посиланням: [link](#).

104 Служба новин «Gray DC» (30 березня 2022 р.). «Конгрес чує завивання сирен під час візиту українських депутаток». Див. за посиланням: [link](#).

105 Українська правда (23 липня 2019 р.). «У новому парламенті зростає кількість жінок». Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

106 Наказ Міністерства оборони України № 313 (прийнято 3 грудня 2021 р.). Див. за посиланням: [посилання на джерело українською](#).

The railway station in Lviv has become a hub for those fleeing to EU countries from the war in Ukraine. Photo: UN Women/Serhii Korovainyi

їхніх дітей і це може означати відсутність доступу до основних послуг. Також надходять свідчення про розлучення сімей на кордоні. Коли жінки та діти вирішують покинути житло, вирішують покинути країну, їх спіткає роз'єднання родини і тривога про майбутнє благополуччя членів родини, які залишилися в країні.

«Я на собі відчула, як важко жити без батька. Мені доводиться приймати рішення зі своєю матір'ю. Я найстарша донька. У мене маленькі сестри, а ми з матір'ю залишилися самі. У перші дні з нами були мої дядько і тітка, але пізніше ми роз'єдналися, оскільки ми хотіли покинути країну, а вони вирішили залишитися. Ми тут самі, і ми боїмося виїжджати за кордон, оскільки не знаємо мови і там у нас нікого немає. Страшно, коли відповідальність лягає лише на тебе». (Ромська переселенка)

Респонденти розповіли про психічний тягар, який виникає від постійних суперечок про те, залишатися в Україні чи виїжджати. Жінка в Києві, яка доглядає за пораненою матір'ю, розповіла про відповідальність за цей вибір і про те, як це впливає на її психічний стан, а чоловік на окупованій території сказав, що двигун його автомобіля постійно заповнений бензином, щоб він був готовим до евакуації.

Існує безліч інших причин, які ускладнюють можливість поїхати. Люди, які мають менший досвід подорожей, гірше знають інші мови та країни і не мають

зв'язків за кордоном, як правило, залишаються. Це також зазначили респонденти, які визнали, що в постраждалих від війни районах саме люди з обмеженою мобільністю та/або коштами не мають змоги виїхати і найчастіше залишаються.

«Мені ампутували ногу — я навіть не можу спуститися по сходах. Я відчиняю вікно, коли не чути обстрілів. Я навіть не можу думати про переселення». (Чоловік)

«У моєму місті є багато людей похилого віку з проблемами зі здоров'ям та обмеженою мобільністю, яким потрібна допомога. Вони не можуть евакуюватися у зв'язку зі станом здоров'я. Я намагаюся визначити їх щоб надати допомогу, але це велика проблема. Вони ховаються у своїх домівках і не просять допомоги, оскільки це інше покоління — їх виховали по-іншому». (Представник жіночої ОГС)

Піклувальники опиняються в небезпечній ситуації. Багато хто не може або не хоче втекти і покинути своїх утриманців. І чоловіки, і жінки у численних інтерв'ю розповідали про своїх батьків похилого віку, дітей з інвалідністю та членів сім'ї з хронічними захворюваннями, які не мають змоги подорожувати. У багатьох випадках піклувальники вирішили залишитися з метою догляду за ними. Таке рішення може вплинути на те, щоб інші члени сім'ї також залишилися.

«Мені доводиться доглядати за хворою 80-річною матір'ю та братом з інвалідністю. Мені доводиться залишитися, і я не можу переселитися зі своєю сім'єю у зв'язку з догляду за ними. Моя дружина відмовилася виїжджати, оскільки хоче бути зі мною». (Чоловік, який проживає в місті, що зазнає безпосередніх нападів)

«На віддалених територіях люди з інвалідністю стали заручниками ситуації. Їх не можливо транспортувати, [оскільки] вони не мають доступу до транспортних послуг». (Представник ОГС, який працює з людьми з інвалідністю)

Респондентки, особливо на окупованих територіях, відзначали стурбованість відсутністю грошей та обмеженнями, які це створює у плані переселення, а також неможливістю просто перетнути лінію фронту, яка є єдиним місцем доступу до України та інших країн. В іншому випадку єдиним виходом є втекти до Росії.

Але також є люди, які просто не хочуть покидати свої домівки, до яких вони звикли, навіть якщо там небезпечно, та пристосовуються до нового життя, яке здається таким же небезпечним і невідомим.

«Важко приймати рішення про те, щоб десь стати біженцями або ВПО. Люди не хочуть цього робити, оскільки вони звикли жити звичайним життям у своєму домі, тож покидати його важко». (Жінка, яка проживає в постраждалому від війни районі)

За словами респондентів, у зв'язку з відсутністю документів про реєстрацію актів цивільного стану та свідоцтв про народження, роми продовжують стикатися з проблемами на кордоні, які не дозволяють їм виїхати з країни. Але протягом усієї подорожі роми також стикаються з іншими видами дискримінації, не пов'язаними з доступом до документів. Ромська жінка розповіла, як на кордоні зі Словаччиною водій автобуса відмовився провезти 15 членів ромської громади, у тому числі дітей, яким потім довелося довго чекати на холодному повітрі, доки приїхав інший автобус.

Ті респонденти, які втекли, розповіли про труднощі під час своєї подорожі. Мати новонародженої дитини розповіла про те, як вона зі своєю дитиною пододала понад 1 тис. кілометрів. Жінка похилого віку, яка нещодавно перенесла операцію, розповіла, що їй потрібно було лягти, але вона не змогла зробити це в машині. Для деяких осіб втеча також супроводжувалася страхом за своє життя, коли вони їхали від однієї АЗС до іншої, сподіваючись, що вони доберуться до місця призначення.

7. ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ЖИТТЄВИХ ТРУДНОЩІВ

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ЩОДО ҐЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ:

- Люди з обмеженою мобільністю, люди з інвалідністю та люди похилого віку часто не мають змоги переселитися або переїхати до безпечного притулку; іноді вони не мають змоги самостійно покинути свої домівки, бо їм для цього потрібна допомога.
- Для жінок однією з головних проблем при прийнятті рішення про переселення є потреба знайти дитячий садок та школу для дітей.
- До числа поширених стратегій подолання тривоги та стресу входять прогулянки або проведення часу на свіжому повітрі, але ця стратегія доступна не всім, насамперед це стосується тих, хто наразі живе в окупованих містах. Це особливо стосується жінок, оскільки поширюється інформація про випадки сексуального насильства.

7.1 Подолання труднощів, пов'язані з безпекою

Для тих, хто проживає в районах, що зазнають нападів, найбільш поширеними способами реагування на безпосередні потреби в галузі безпеки є переховування в **бомбосховищах** або пошук безпечного місця шляхом **переміщення** в межах України чи за кордон. Однак жоден варіант не є однаковою мірою доступним для всіх — маломобільні люди, люди з інвалідністю та люди похилого віку часто не мають змоги переселитися, тому вони залишаються в місті чи вдома.

Крім людей з обмеженою мобільністю, більшість чоловіків не мають змоги виїхати за кордон. Натомість вони залишаються та знаходять способи чимось зайняти себе, приєднуючись до ЗСУ або об'єднаних Сил територіальної оборони, працюючи чи доглядаючи за домогосподарством.

Хоча рішення переселитися і є механізмом подолання життєвих труднощів, воно дається сім'ям нелегко і сповнене проблем, зокрема, для жінок, у тому числі існує потреба знайти дитячий садок та школу для дітей. Різні аспекти, що стосуються безпеки дітей,

освіти, здоров'я та психічного благополуччя посідають центральне місце в досвіді переміщених жінок.

Деякі люди розглядають час на вирішення таких проблем, як відсутність грошей, їжі, освіти та пального, як виклик, який допомагає відволіктися від постійних бомбардувань і небезпеки. Ромська жінка дуже красномовно розповіла про те, як вона вийшла з бомбосховища, намагаючись взяти під контроль те, що могла.

«І ти більше не біжиш у підвал, не сидиш там по 5-6 годин, не ночуєш у цих підвалах. Якось ти починаєш звикати до обстрілів, до вибухів. Ти береш себе в руки і починаєш щось робити. Ти розумієш, що дітям потрібно повернутися до дистанційного навчання, [а] тобі потрібно підтримувати родичів та друзів. Тобі потрібно думати, де взяти готівку, де купити крупу, щоб приготувати щось дітям. І [подумати про те], як зігріти дітей, бо тоді у певні проміжки часу не було ні світла, ні води, а ти наче печерна людина, яка готує їжу на вулиці та бере воду з криниці. Було дуже важко». (Ромська жінка)

UN Women Executive Director Sima Bahous visits the Palanca — Mayaki-Udobnoe Border crossing in southeastern Moldova where thousands of refugees arrive every day to escape the war in Ukraine. Photo: UN Women/Aurel Obreja

7.2 Реагування на фінансові труднощі

Фінансова незахищеність у зв'язку із втратою роботи, підвищенням цін на продукти харчування і паливо та (у разі переміщення) підвищення цін на оренду є однією з найбільш поширених проблем для всього населення України. Чоловіки, яких частіше вважають відповідальними за фінансову безпеку сім'ї, можуть стикатися з усе більшим тиском у результаті цих проблем. До числа різних стратегій подолання життєвих труднощів входять відкладання ресурсів (наприклад, грошей, продуктів харчування тощо) з метою підготовки до більшого дефіциту в майбутньому; спільний розподіл фінансів у сім'ї; і прийняття спільних рішень щодо того, як витратити гроші.

«Майже кожен член моєї родини втратив роботу, і тепер ми намагаємося ділитися всім, що заробляємо протягом дня, з усіма членами сім'ї — навіть якщо сума є скромною, ми ділимося нею». (Чоловік)

Однією з найбільш негайних реакцій на це стало збільшення грошових переказів в Україну на понад 50% з початку війни¹⁰⁷. Гроші надсилають родичі та друзі з більш безпечних районів як в Україні, так і за кордоном. Однак респонденти стверджували, що ті, хто проживає в районах з обмеженим доступом до банкоматів та банківських послуг (як-от: населення окупованих населених пунктів, сільських районів та населених пунктів, які зазнають нападів) наразі не мають доступу до будь-якої фінансової підтримки.

Пошук альтернативного працевлаштування та джерел доходу можна розглядати як один загальний механізм подолання життєвих труднощів. Однак ті, хто може більшою мірою розраховувати на соціальне забезпечення та виплати від держави, користуються такою можливістю.

¹⁰⁷ Агентство новин «Quartz» (8 березня 2022 р.). «Грошові перекази в Україну та Росію зросли на понад 50% з моменту вторгнення». Див. за посиланням: [link](#).

«Люди не можуть заробляти гроші, як раніше, але держава підтримує тих, хто наразі повністю втратив роботу і не може працювати. Звісно, багато людей живе на ті заощадження, які їм вдалося накопичити до початку бойових дій. Багато хто зараз також шукає альтернативні джерела, наприклад, дистанційну роботу. Усі в нашій країні, в нашому місті намагаються допомогти в міру своїх можливостей». (Чоловік, який проживає у районі, постраждалому від війни)

«Вдома я вивчаю нові навички роботи з комп'ютером та інші ІТ-технології, пов'язані з можливістю пошуку дистанційної роботи в майбутньому. Я також шукаю інші способи заробити гроші в мережі». (Чоловік)

Іншим поширеним механізмом подолання життєвих труднощів є опора на наявні ресурси та запаси. Для людей, які проживають у сільській місцевості, основним ресурсом для виживання є консервовані та мариновані продукти харчування, а також інші продукти, які вирощувалися та зберігалися раніше. У сільській місцевості люди планують посадити новий урожай цієї весни там, де це можливо, щоб мати їжу на наступний сезон.

«Як реакція на війну, багато людей заразилися так званою «балконною хворобою», зберігаючи все та запасаючись всім — так само, як і колись, на випадок війни». (Активістка)

«Ми почали економити гроші та запасатися їжею та водою». (Жінка)

Для тих, хто все ще має змогу працювати, працевлаштування є не тільки важливим джерелом доходу, але й цінною стратегією подолання життєвих труднощів, яка допомагає відволіктися від новин і привносить відчуття сенсу та командної роботи в їхнє життя.

«Коли ти працюєш, то трохи забуваєш, що там, за вікном або дверима, триває війна. Я спілкуюся зі своїми колегами — ми всі в такій ситуації. Коли ти в команді, тобі трохи легше. Коли ти вдома один, тобі все-таки важче». (Жінка з обмеженою мобільністю)

7.3 Психічне здоров'я та загальне благополуччя

Сім'ї та окремі особи по-різному адаптуються до підвищення рівня стресу та проблем із психічним здоров'ям. Серед найбільш поширених стратегій подолання життєвих труднощів, згаданих під час інтерв'ю, було спілкування з родиною (зокрема, з дітьми та онуками), особливо якщо наразі вони не проживають в одному будинку та не можуть подорожувати один до одного. Ця стратегія подолання життєвих труднощів є особливо важливою для людей похилого віку.

«У нас дуже міцні сімейні зв'язки — ми постійно телефонуємо один одному. Ми можемо визначити різні типи обстрілів і небезпеки, і у нас є план, що ми будемо робити, якщо рівень небезпеки зросте». (Жінка, яка проживає в місті, що зазнає безпосередніх нападів)

Для деяких респондентів обмеження кола спілкування лише близькими друзями та родичами, а також спільне проживання в одному місці стало способом боротьби зі стресом та емоційним перевантаженням. Однак в деяких випадках поточна ситуація посилювала напруженість та конфлікти всередині сім'ї. Це особливо стосується тих випадків, коли родичі переїхали разом і в результаті переселення їм доводиться ділити невелику площу. У деяких випадках напруженість також може посилитися, якщо деякі члени сім'ї не розуміють або не приймають вибір чи ідентичність інших, як-от у випадку з ЛГБТІКА+, як спостерігалось вже під час пандемії COVID-19¹⁰⁸.

108 ООН Жінки (травень 2020 р.). Оперативний ґендерний аналіз ситуації та потреб жінок у контексті пандемії COVID-19 в Україні. Див. за посиланням: [link](#).

A scene from the Palanca-Maiaki-Udobnoe border crossing point, between the Republic of Moldova and Ukraine on 1 March 2022. Photo: UN Women/Aurel Obreja

«Ми намагаємося спілкуватися один з одним якомога частіше, [оскільки] ми також розуміємо, що психічне та психологічне сприйняття кожної людини, незалежно від того, чи є вона членом нашої сім'ї, різне. Але з метою впоратися з цим ми постійно сідаємо та розмовляємо. По-друге, ми прийняли рішення, що ми всі будемо проживати в одному будинку. Ми обрали цей будинок, оскільки розуміємо, що він є більш безпечним за наші квартири, тож загалом тут проживає близько восьми людей. Тож я хочу сказати, що незалежно від того, що кожна людина приймає те, що наразі відбувається в Україні, ми намагаємося розібратися разом, поговорити, надати психологічну підтримку один одному». (Активістка)

За словами респондентів, управління своїм медіаспоживанням, особливо шляхом більш прискіпливого відбору того, що дивитися і як часто, є ще одним поширеним способом зменшення тривоги.

До числа інших поширених стратегій боротьби з тривогою та стресом входять прогулянки, проведення часу на свіжому повітрі, заняття спортом, робота в саду (де це можливо), а також заняття повсякденними та звичайними справами з метою відволіктися. Чоловік з окупованого району сказав, що за можливості він намагався займатися деякими фізичними вправами та проводити час у парку.

«Зараз я постійно працюю, оскільки у нас приватний будинок. Таким чином, ми намагаємося щось робити по дому та навколо будинку, виходити трохи погуляти, подихати свіжим повітрям і відволікатися, але загалом, звісно, всі відчувають страх». (Жінка)

UN Women Executive Director Sima Bahous meets with Ukrainian refugee women, children and the elderly at a temporary placement centre in Costesti, 20 km from capital Chisinau, Moldova. Photo: UN Women/Aurel Obreja

Однак важливо зазначити, що прогулянки та перебування на вулиці не є стратегією, доступною для всіх, особливо для тих, хто наразі проживає в окупованих містах. Багато респондентів боїться за своє життя та воліють залишатися вдома. Особливо це стосується жінок, оскільки поширюється інформація про випадки сексуального насильства.

Декілька опитаних зазначило, що чоловікам загалом важче говорити про свої почуття або говорити про свій емоційний стан. У той же час жінки зазвичай повідомляють, що знаходять розраду у молитві або духовності.

«Чесно кажучи, я ніколи не молилася; я була дуже грішною жінкою, але тепер я молюся. Я молюся щовечора, щодня, щохвилини — за дітей, за родичів, за батьків, за всіх, за всю Україну. Я молюся, щоб цей жах скоро закінчився». (Жінка)

7.4 Волонтерство як механізм подолання життєвих труднощів

Для великої групи населення волонтерство стало важливою стратегією подолання життєвих труднощів. Не всі волонтерські ініціативи мають офіційний статус, але їм довіряють, і вони зарекомендували себе як інклюзивні та ефективні. Хоча масштаби самоорганізації залежать від району, наявних ресурсів та ситуації в галузі безпеки, майже всі групи респондентів відзначили організацію громади та взаємну підтримку

Toys puzzles and art supplies offered to Ukrainian refugees by UN Women Moldova with the financial support of Sweden at the placement centre in Costesti, Moldova. Photo: UN Women/Aurel Obreja

як важливий спосіб реагування на кризу. У деяких районах це обмежується тим, що люди діляться їжею з сусідами або регулярно перевіряють, як у них справи. В інших випадках ініціативи, очолювані волонтерами, спрямовуються на мобілізацію ресурсів для громади, а очолюють ці стратегії найчастіше жінки.

«Ми допомагаємо іншим та допомагаємо собі. Тобто ви берете участь у чомусь важливому, і це допомагає вам трохи легше психологічно почуватися у стані війни». (Переміщена жінка)

«Оскільки я займаюся благодійністю, причому вже давно, у моїй душі немає місця для негативних почуттів. Є лише відчуття корисності, а це допомагає впоратися зі стресом і напруженістю». (Жінка)

Чоловіки, як правило, знаходяться у лавах територіальної оборони або збройних сил. Однак ті чоловіки, які не підлягають призову, також активно залучаються до волонтерської діяльності на різних посадах — від керівників до водіїв.

«Чоловіки частіше залучаються до захисту та оборони, а жінки — до задоволення потреб передової. Багато жінок готує їжу, виготовляють [камуфляжні] сітки для захисту тощо». (Активістка ОГС)

«Ми, здається, стали більш єдиними, тобто зараз ми разом вирішуємо деякі проблеми, наприклад, шукаємо іншу роботу, закупаємо продукти харчування, [...]. Певною мірою ми вже стали більш відповідальними, [і] швидше приймаємо рішення».

(Ромський чоловік)

«Мені здається, що їх [тих, хто перебуває у кризовому становищі], потрібно заспокоїти та з ними потрібно поговорити по телефону — надати деякі поради. Зараз багато людей нервує. Їм потрібне спілкування та підтримка. Я роблю це щодня». (Чоловік, який проживає в місті, що зазнає нападів)

Зазначалося, що у волонтерстві менш жорсткий ґендерний розподіл праці. Дослідження та опитування у рамках цього аналізу виявили, що деякі чоловіки відіграють активну роль у гуманітарних зусиллях шляхом надання психологічної підтримки вразливим особам та маргіналізованим групам. У той же час деякі жінки підтримують військові зусилля, у тому числі шляхом надання продуктів харчування та обладнання, як-от: маскувальні сітки для ЗСУ та Сил територіальної оборони.

8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ВСІМ ДОНОРАМ, ПРОВІДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ТА СУБ'ЄКТАМ

Інтерсекціональне гуманітарне реагування

- Забезпечити, щоб гуманітарна допомога задовольняла різні потреби жінок, чоловіків, дівчаток і хлопчиків, які перебувають в уразливому становищі і належать до різних соціально незахищених верств населення. Це особи, які самотужки виховують дітей (особливо жінки, які очолюють домогосподарства), особи з інвалідністю, люди похилого віку, вагітні жінки та жінки, які годують груддю, представники ромської національної меншин, особи зі спільноти ЛГБТІКА+.
- Забезпечити, щоб усі гуманітарні програми були прийнятними та доступними для неповних сімей, особливо очолюваних жінками домогосподарств, з урахуванням таких аспектів як надання догляду за дітьми.
- Забезпечити адресну доставку гуманітарної допомоги різним групам населення, зокрема особам з інвалідністю, жінкам та чоловікам похилого віку з обмеженою мобільністю в постраждалих від війни районах, де людям небезпечно стояти в черзі протягом тривалого часу для отримання гуманітарної допомоги або вони не мають до неї доступу.
- Забезпечити підхід на основі участі, який передбачає залучення жінок, чоловіків, дівчат і хлопців, які перебувають в уразливому становищі та які походять з різних соціально незахищених груп, до планування надання грошової допомоги, видачі

продуктів харчування, НПТ та іншої допомоги, враховуючи доступність, зокрема, місцезнаходження, період часу і ситуацію з безпекою.

- Забезпечити надання і доступність інформації про послуги, їх отримання і відповідні права всім верствам населення, які постраждали від кризи, з урахуванням мови, можливості користування інтернет-технологіями, каналів та форматів зв'язку, яким віддається перевага та яким довіряють, а також з огляду на ґендерні ролі.

Дані, оцінка та аналіз

- Забезпечити, щоб усі суб'єкти, включаючи УКГП, МОМ та УВКБ ООН, збирали та обмінювалися даними, дезаггегованими за статтю, віком та інвалідністю (SADDD), а також віддавали пріоритет прозорості та обміну зібраними даними, які не можна ідентифікувати, щоб розширити доступ до інформації та зменшити дублювання. Це має на меті зменшити втому від оцінки, повторну тривалізацію респондентів і загальне навантаження на постраждале населення, а також забезпечити гуманітарних працівників і волонтерів.
- Переконайтеся, що донори дотримуються наявності ґендерного аналізу в усіх фінансових пропозиціях та заходах, а також використовують дані, що дезаггеговані за статтю, віком та інвалідністю, і мають бюджети, призначені для вирішення ґендерних аспектів.

- Забезпечити, щоб різні сектори інтегрували систему даних, що дезагреговані за статтю, віком та інвалідністю, та проводили оцінки потреб, які включали б ґендерний аналіз, а також враховували думки всіх постраждалих груп населення, включаючи жінок, чоловіків, дівчат та хлопців різного віку, які перебувають в уразливому положенні та належать до різних соціально незахищених груп.
- Вимагати використання ґендерних маркерів для виділення коштів на гуманітарні інтервенції.

Лідерство і участь жінок у суспільно-політичному житті та процесах прийняття рішень

- Забезпечити, щоб гуманітарні суб'єкти у своїх програмах віддавали перевагу підходам, які орієнтовані на підтримку лідерства жінок і молоді і розширення можливостей у прийнятті рішень. Один із таких прикладів — це підхід, описаний CARE в документі «Лідерство жінок в умовах надзвичайних ситуацій»¹⁰⁹. Включати як офіційні, так і неофіційні групи громадянського суспільства до прийняття рішень на етапах реагування та відновлення, щоб забезпечити врахування їхніх думок і провідну роль у прийнятті рішень, які впливають на їхнє життя. Слід враховувати особливу ситуацію ВПО та перешкоди, з якими вони наразі стикаються у прийнятті рішень в громаді.
- Забезпечити, щоб у процесах координації та планування гуманітарної діяльності під керівництвом Організації Об'єднаних Націй та Уряду проводилися конструктивні консультації з представницями жіночих громадських організацій та створювали можливості для їхньої участі у прийнятті рішень.
- Підтримувати організації, що очолюються жінками та жіночі правозахисні організації, які беруть участь у реагуванні на кризу, надаючи фінансові ресурси та посилюючи їх голоси на національних та міжнародних платформах.

Ґендерно орієнтований та інклюзивний підхід до розробки секторальних програм

Житло та непродовольчі товари (НПТ)

- Забезпечити безпечне і доступне житло для ВПО і тих, хто не може евакуюватися.
- Забезпечити, щоб у колективних центрах для переміщених осіб були окремі приміщення для чоловіків та жінок, для сімей, а також пристосовані та інклюзивні санітарно-гігієнічні умови (див нижче).
- Забезпечити, щоб колективні центри для переміщених осіб були доступними, забезпечити транспорт для доставки людей з обмеженою мобільністю до центрів.
- Забезпечити недопущення дискримінації щодо всіх груп, які потребують доступу до притулку, у тому числі ромів, осіб зі спільноти ЛГБТІКА+ та чоловіків.
- Адаптувати існуючі програми відновлення житла, які спрямовані на ремонт пошкоджених будинків, передбачивши надання допомоги у вигляді робочих рук уразливим домогосподарствам, які потребують додаткової підтримки у проведенні необхідних екстрених ремонтних робіт.
- Створити у притулках дитячі простори із заходами раннього розвитку дітей (РРД) та відповідні приватні приміщення для вагітних жінок і жінок, які годують груддю.
- Провести аудит безпеки щодо ҐЗН в колективних центрах, щоб забезпечити безпечний доступ для жінок і дівчат.
- Забезпечити виявлення менш помітних домогосподарств, очолюваних жінками (особливо серед людей похилого віку та осіб з інвалідністю) при вирішенні питань щодо забезпечення житлом та видачі наборів НПТ для ВПО та непереміщених осіб.

109 CARE International. Лідерство жінок в умовах надзвичайних ситуацій. Див. за посиланням: [link](#).

A scene from the Palanca-Maiaki-Udobnoe border crossing point, between the Republic of Moldova and Ukraine on 1 March 2022. Photo: UN Women/Aurel Obreja

Вода, санітарія та гігієна (WASH):

- Розробити та видавати гігієнічні набори та набори предметів особистої гігієни, що містять засоби жіночої гігієни, консультуючись з цього питання з жінками різного віку, включаючи жінок старшого віку та дівчаток-підлітків.
- Забезпечити наявність у колективних центрах для ВПО окремих санвузлів та душових для жінок і чоловіків з працюючим освітленням, кабінами з внутрішніми замками та можливостями для купання немовлят.
- Адаптувати санітарно-гігієнічні умови до особливих потреб осіб зі спільноти ЛГБТІКА+, осіб з інвалідністю, людей похилого віку та вагітних.
- Консультуватися з жінками та дівчатами щодо розташування, відстані та маршрутів до санвузлів та водорозбірних пунктів з метою зменшення ризиків для їх особистої безпеки. Наслідки подвійні: вони не тільки впливають на навантаження на жінок і дівчат, але й створюють потенційні ризики

захисту, якщо стане відомо, що вони регулярно йдуть цим шляхом без супроводу.

Продовольча безпека та харчування

- Адаптувати продовольчу допомогу до особливих потреб жінок і дітей, включаючи належне і правильне поживне харчування для людей похилого віку, вагітних жінок і жінок, які годують груддю, дітей віком до 5 років і людей з хронічними захворюваннями, одночасно зменшуючи обмеження доступу, які існують для певних груп населення.
- Забезпечити молодим мамам підтримку у годуванні дітей та немовлят. Облаштувати притулки, щоб жінки мали місця для годування груддю або зціджування. Взаємодіяти з сектором освіти з метою забезпечення заходів з раннього розвитку дитини (РРД), включаючи стимулювання молодих матерів щодо покращення харчування немовлят.
- Планувати способи доставки продуктів харчування у консультаціях з жінками. Вони мають враховувати питання особистої безпеки жінок і

чоловіків, коли вони залишають своє помешкання, щоб отримати продукти харчування.

- Забезпечити, щоб інформація щодо наявності продовольчої допомоги була зрозумілою та доступною для всіх людей. Враховувати, зокрема, інтереси тих, хто живе у віддалених та ізольованих громадах, забезпечити, щоб надання інформації не залежало від інтернету чи мобільного зв'язку.

Освіта

- Зменшити навантаження на жінок з дітьми щодо обов'язків з догляду у зв'язку з дистанційним навчанням дітей вдома шляхом створення програм, які передбачають підтримку у домашньому навчанні та спрямовані на зміну ставлення у родині, а також заохочують до перерозподілу навантаження з доглядової праці та покладання частини обов'язків з догляду на чоловіків.
- Забезпечити дітям позашкільні заняття, щоб зменшити стрес і тривожність та покращити доступ їхніх матерів до оплачуваної роботи.
- Інтегрувати програми РРД в інші гуманітарні послуги (включаючи медичні заклади, притулки та пункти видачі, які вимагають очікування в черзі за продуктами харчування та іншими предметами першої необхідності), щоб підтримати дітей та усунути перешкоди для їхніх матерів у доступі до послуг.
- Розробити цільові програми для ромських дівчат. Це передбачає роботу з батьками, зміну ставлення у суспільстві до освіти дівчат і покращення можливостей заробітку, а також надання доступу ромських жінок, чоловіків, дівчат і хлопців до отримання документів про реєстрацію актів цивільного стану.

Грошова допомога та соціальна підтримка

- Забезпечити, щоб гуманітарні організації приділяли пріоритетну увагу тим, хто стикається з більшими перешкодами у доступі до готівки, наприклад, постраждале населення на окупованих територіях і в районах активних бойових дій, у сільській місцевості, а також тих, хто не має документів про реєстрацію актів цивільного стану.

- Забезпечити, щоб Уряд України приділяв пріоритетну увагу продовженню схем виплати соціальної допомоги, особливо групам, які перебувають в уразливому становищі, в тому числі тим, хто залежить від соціальної підтримки, тим, хто втратив джерела засобів до існування, та тим, хто перебуває в районах, де є перешкоди для доступу до готівки.
- Співпрацювати з місцевими ОГС, зокрема з організаціями, очолюваними жінками, щоб забезпечити підтримку постраждалих жінок і дітей шляхом видачі грошової допомоги та ваучерів.
- Розробити способи надання грошової допомоги включаючи терміни та механізм видачі, у консультації з жінками та уразливими групами населення. Забезпечити застосування заходів щодо зменшення ризику ГЗН, а також врахування домашніх обов'язків жінок, легкості пересування, ймовірну стигму щодо ЛГБТІКА+, дискримінацію таких груп, як ромська спільнота, доступ до фінансових установ та знайомство з цифровими технологіями, як-от мобільні телефони.

Засоби до існування

- Надавати переміщеним жінкам і чоловікам можливості отримати доступ до професійної підготовки та нових можливостей отримання джерел засобів до існування, оскільки багато людей шукають шляхи адаптації до безробіття, з яким вони зараз стикаються. Враховувати зміну ґендерних ролей, коли жінки шукають можливості заробітку, тоді як, можливо, раніше вони цього не робили. Забезпечити можливості гнучкого дистанційного навчання та можливості роботи на умовах неповної зайнятості, де це доцільно або можливо.
- Якщо необхідно, при розподілі житла, видачі зимових наборів/НПТ та при проведенні ремонтів створювати можливості роботи для переміщених жінок, очолюваних жінками домогосподарств, ромських жінок, а також жінок з інших етнічних груп меншин, забезпечуючи при цьому врахування у програмах і включення до них можливостей догляду за дитиною та гнучкого графіку роботи, де це доцільно.
- Залучати приватний сектор до підтримки жінок у працевлаштуванні, включаючи навчання та перепідготовку жінок з числа переміщених осіб.

Охорона здоров'я, в тому числі послуги у сфері охорони сексуального і репродуктивного здоров'я (СРЗ)

- Надавати підтримку Міністерству охорони здоров'я та іншим суб'єктам системи охорони здоров'я щодо невідкладного надання послуг та лікування для осіб із хронічними захворюваннями, включаючи ВІЛ, та забезпечення спеціалізованих медичних потреб.
- Пріоритизувати послуги у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я та здоров'я матерів, новонароджених і дітей дотримуючись Мінімального пакету первинних послуг (МППП) у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я (СРЗ),¹¹⁰ у тому числі клінічне лікування постраждалих від сексуального насильства та забезпечення доступу до засобів контрацепції.
- Залучати жінок-медичних працівниць до процесів прийняття рішень, щоб покращити реагування у сфері охорони здоров'я, зокрема, стосовно жіночого здоров'я та механізмів запобігання і реагування на ГЗН.

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП)

- Забезпечити надання безпечних та доступних послуг щодо ПЗПСП у населених пунктах, де таких послуг бракує. Надавати послуги як офлайн, так і онлайн, щоб полегшити проблеми з доступом, спричинені ризиками у сфері безпеки (зокрема в тимчасово окупованих районах) чи перешкодами для пересування людей похилого віку та осіб з інвалідністю, а також відсутністю доступу до онлайн-послуг.
- Забезпечити, щоб усі гуманітарні організації, залучені до реагування на війну, надавали постійну психологічну підтримку персоналу, волонтерам та партнерам з метою запобігання емоційному вигоранню.
- Комунікувати та зменшувати стигму щодо важливості та цінності психологічної підтримки, особливо серед чоловіків.

- Забезпечувати психологічну підтримку особам зі спільноти ЛГБТІКА+, за якою вони можуть звернутися, не побоюючись дискримінації чи стигматизації.

Документи про реєстрацію актів цивільного стану

- Забезпечити доступ до документів про реєстрацію актів цивільного стану для всіх, хто бажає перетнути кордон.
- Забезпечити доступність всіх послуг для тих, хто не має документів про реєстрацію актів цивільного стану.

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН)

- Підтримувати провідні гуманітарні організації у проведенні адвокаційної роботи щодо надання більшого обсягу підтримки, ресурсів та фінансування для усунення підвищеного ризику ГЗН, спричиненого триваючою кризою.
- Забезпечити, щоб послуги щодо ГЗН доповнювали державні послуги та заповнювали прогалини там, де існуючі послуги, такі як притулки, були замінені з метою підтримки ВПО. Надавати послуги щодо ГЗН у мобільному та дистанційному форматі, щоб охопити тих осіб, які не мають доступу до послуг. Якщо послуги, механізми перенаправлення для постраждалих від ГЗН або відповідні організації відсутні у певній місцевості, слід використовувати Кишеньковий довідник з питань ГЗН¹¹¹ як основний посібник для неспеціалізованих суб'єктів надання допомоги постраждалим від ГЗН в рамках гуманітарного реагування.
- Забезпечити, щоб усі учасники гуманітарного реагування пройшли підготовку щодо основних понять ГЗН, розголошення інформації та безпечного перенаправлення.
- Забезпечити доступність інформації про послуги щодо ГЗН, враховуючи перешкоди для отримання інформації, з якими стикаються певні групи, зокрема відсутність доступу до інтернету та мобільного зв'язку.

¹¹⁰ UNFPA (2020 рік). Мінімальний пакет первинних послуг (МППП) у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я (СРЗ) у кризових ситуаціях. Див. за посиланням: [link](#).

¹¹¹ Кишеньковий довідник з питань ГЗН доступний [українською, російською та англійською](#) мовами.

- Забезпечити під час кризи періодичне проведення оцінок ризиків ГЗН та аудитів безпеки з метою розуміння та усунення проблем у сфері безпеки та ризиків щодо захисту, зокрема у комунальних притулках для ВПО, а також під час планування та здійснення видачі гуманітарної допомоги та надання послуг.
- Надавати підтримку УВКПЛ ООН та іншим відповідним структурам у забезпеченні ефективного документування та розслідування випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.
- Надавати зрозумілі повідомлення населенню, яке постраждало від кризи, про ризики торгівлі людьми та про те, як люди можуть себе захистити. Співпрацювати з державними органами влади для посилення їх спроможності щодо проведення перевірок на пунктах пропуску на кордоні з метою виявлення потенційних жертв торгівлі людьми.

Захист дітей

- Забезпечити притулки навчальними/іграшковими наборами, програмами РРД та/або дружніми до дітей приміщеннями.

Захист від сексуальної експлуатації, сексуальних зловживань та домагань (PSEAH)

- Забезпечити, щоб члени громади, зокрема жінки та люди, які перебувають в уразливому становищі і з різних соціально незахищених груп, мали інформацію про свої права щодо гуманітарної допомоги, а також про те, як повідомити про порушення.
- Забезпечити, щоб усі суб'єкти, залучені до реагування на кризу, дотримувалися принципів нульової терпимості до сексуальної експлуатації, сексуальних зловживань і домагань, прийнятим кодексам поведінки та протоколам PSEAH стосовно кожного співробітника, в тому числі для партнерів-виконавців, консультантів і волонтерів.

- Підтримувати всіх гуманітарних суб'єктів у забезпеченні безпечної та доступної системи зворотного зв'язку та скарг для повідомлення про неналежну поведінку та для запобігання, пом'якшення наслідків та реагування на випадки сексуальної експлуатації, сексуальних зловживань і домагань.

Комунікація з населенням: підзвітність постраждалому населенню (ППН)

- Збирати додаткову інформацію щодо засобів двостороннього спілкування, яким надають перевагу і яким довіряють чоловіки і жінки та серед представників різних груп населення, включаючи чоловіків і жінок з обмеженою мобільністю (особливо на територіях, на яких ведуться бойові дії, та на окупованих територіях).
- Створити ґендерно орієнтовані механізми двостороннього зворотного зв'язку та подання скарг, які забезпечують ефективні процедури для подальших дій.
- Надавати інформацію переміщеним особам, які прибувають до центрів для ВПО, про наявність та періодичність видачі гуманітарної допомоги та послуг, які їм доступні.
- Поширювати інформацію про гуманітарну допомогу та можливості евакуації через різноманітні канали зв'язку, щоб жінки та чоловіки, які не мають доступу до інтернету та/або мобільного зв'язку на окупованих територіях та територіях, де ведуться бойові дії, могли її отримувати.

CARE International Geneva
Chemin de Ballexert 7-9, 1219 Chatelaine (Geneva),
Switzerland
cisecretariat@careinternational.org
www.care-international.org
<https://twitter.com/CAREGlobal>
<https://www.youtube.com/user/CAREinternational>

ООН Жінки в Україні
вул. Еспланадна 20, Київ, 01023, Україна
unwomen.ukraine@unwomen.org
www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomenukraine
www.twitter.com/unwomenukraine
www.youtube.com/unwomen